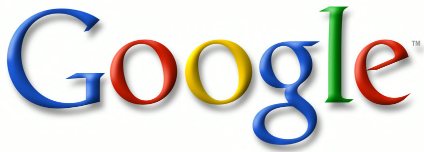
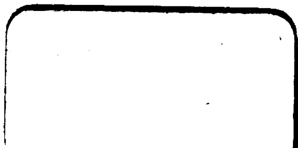

SPISY ADOLFA HEYDUKA

XLV.

BOHATÝŘI

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

XLV.

BOHATÝŘI.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1908.

ADOLF HEYDUK

BOHATÝŘI.

ZPĚVY HISTORICKÉ.

DRUHÉ, DOPLNĚNÉ VYDÁNÍ.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE
1908.

Tiskem »Unie« v Praze.

SVATOPLUKU ČECHOVI.

OLDŘICH Z LICHTENBURKA.

1307.

Dva lehkovážné panské druhy
měl na sněmu kdys národ náš,
Jan z Dražic jeden slul a druhý
pán z Bechyně byl Tobiáš.

Ti úplatek už v kapsách měli
a na vzdor věrným Čechům všem
za krále mocí uvést chtěli
Albrechta Němce v českou zem.

I Volfrámovce podplatili,
bylť napřed zosnován zlý pych,
leč v pravý čas a v pravou chvíli
Jest Oldřich z Lichtenburka stih,

Chtěl v Čechách krále s českou krví,
ne toho, Dobš jejž velebil
a z Dražic Jan, kněz v zemi prvý,
jenž s Tobiášem jedno byl.

A Dobeš neměl konce chvály
a mluvil: „Albrecht ctný je muž,
jenž nemá rovna v blízku, v dáli...“
Tu vzkřikne Oldřich: „Ustaň už!“

A jaře k Bechyňskému skočí
a volá: „Ej, maršálku, mluv,
chceš králem snad,“ — hněv zžeh mu oči —
„mít škůdce našich Václavův?

Což není reků prostých hany,
již jsou nám krví mnohem blíž?
Dál jsou-li Rakous Korutany,
že Přemyslovny nevidíš?

Či není doma bohatýrů
a v Polsce orlů ducha snad,
že toužíš k sváru místo k míru
roj sršňů nasadit nám v hrad?“

Leč Bechyňský v řeč Oldře skáká,
že nechce na lstivý dát svod:
„Tož jděte někam pro sedláka,
když vojvoda vám není vhod.“

Tam přímo do Stadic se dejte,
kde českým hnojem voní zem
a z chlapů krále vyhledejte,
kdo příbuzen je s Přemyslem!“

Tou hanou zlícen Oldřich vstává:
„Ej, nestoudná je tvoje řeč,
zhyň, kdo lid vrahům zaprodává!“
A v Bechyňského vráží meč.

„Kdo ze zisku vlast do poroby
a záhuby chce lstivě hnát,
je pes, jenž kali otcův hroby
a hyzdí boží majestát!

Ty, Jene, pak, jenž vlast jak Krista
za třicet dáváš stříbrných,
kliď odtud se, než z jasna čista
pár stržíš na památku rýh!

Jsi chytrý sic a podnikavý,
leč ctižádost tvůj hyzdí nach;
kněz, jenž se proti lidu staví,
jest loupežník, jest jeho vrah!

My biskupem a správcem země
už nechcem žádného z vás, věz!
Sem, český lide, svorně ke mně,
kol vlasti vyrostiž mečů les!

Rod český všude králům rovný,
chlap český stejný jako pán.
Buď zdráv choť Anny Přemyslovny,
buď zdráv král Jindřich z Korutan!“

MIKULÁŠ Z HUSI.

1420.

I.

Vzhůru Vyšehradem na koni se žene
pan Mikuláš z Husi z hádky rozkvašené.

Jede na svůj hrádek, v mysli pomstu sbírá,
komoň vesel kluše, jezdec pesti svírá.

Slunce hlavu chýlí v oblak zlatoplavý,
komoň šíji lomí, velmož vzdorně praví:

„Neuvidíš, Praho, Mikuláše z Husi,
lstivá tvoje rada mého hněvu zkusí.

Pro tebe již nikdy meče nepovznesu,
buď si plna světic, nebo plna běsů.

Nechci dbáti věru, choutky tvé ni chtíče,
raděj v jámu klesnu hrobařova rýče.

Přísahám ti pomstu; nebudeš mít klidu,
máš-li sílu v pánech, má ji Mikeš v lidu.

A co přísahal jsem, nad statky a zlato
u Husovy smrti zůstane mi svato!

A ty, bratře Žižko, jediný můj druhu,
na hostině byl jsi v pánů vlčím kruhu.

Otráven jsi slovy zrádců těch už v krvi,
běda!" — Tiskne pěsti a stahuje brvy.

Temenem se výšil, kom hlavu věsil,
potok, jindy tichý, příva m se běsil.

Vlny, jindy kočky, tly v divé lvice,
siný byl a matný ísvit půlměsíce.

Každá vlna zjevem bílé ženy byla,
plecí šířila se, vlasem kosmatila.

Jedna nad ostatní postavou se zmáhá,
a rameny svými k Vyšehradu sáhá.

Podál roste druhá; balvanitou paží —
zlou tygřice tlapou — prvou dolů sráží.

Rozdrceny obě, dál je příboj nese,
komoň zastavuje, chvěje se a třese.

Vlnou rozkvašenou, hrozným zjevem ženy,
vzpjal se, nechtěl s místa, komoň vyděšený. —

„Hoj, ty chabé zvíře“ — podebral ho v boku —
„dále! —“ Marně! Vzpjal se komoň v skoku.

Výše vln se vzneslo polekané zvíře,
uhánělo bleskem, ale bez rytíře. —

II.

Našli Mikuláše za bílého rána;
Tábor rozžalostněn, Praha rozjásána.

V rožmberském domě chor Mikuláš strádá.
„Buďme jedno zase!“ teskliv Žižka žádá.

„Buďme jedno zase, jako dřív jsme byli!“
„Ne, však by nás páni zase obelstili!

Nesvolím! Já Prahy nenávidím z plna,
všecky musí odnést vlastní krve vlna!

Všecky! přísahal jsem, splním slovo jistě,
i kdybych měl zhynout hned na tomto místě!“

„Mikuláši, bratře, nech té hrozné hany,
smířím vás, zde moje ruka za Pražany!“

„Nechci tvojí ruky, volil's jinou cestu,
k táborské jdu vísce, k panskému ty městu!

Nechci! Rána boží pány trestat musí —
Tebe...“ nelze mluvit, v ňadrech hlas se dusí.

„Žižko“ — v tvář mu hleděl — „zle čas poučí tě,
odvahou jsi rekem, důvěrou však dítě!“

Objal Žižka šíji bratra Mikuláše:
„Tvým jsem, v jedno srostla dávno srdce naše!

Co se rozdělilo, musí srůsti zase!“
Pan Mikuláš v posled blažen usmívá se.

„Pozdravuj mou Prácheň — Husinec“ -- a klesl;
usedavý nářek Táborem se nesl:

„Kdo nám vůdcem bude, kdo nám bude stráží?“
„Já!“ dí Žižka, „chci vám hlavou být i paží.

Druha obejmutím vznikla chvíle sporu,
vzhůru bratří, vzhůru na táborskou horu!“

JAN ŽELIVSKÝ.

1422.

Radnice stojí
v starobném kroji
před Týnem;
v radnici studna
rudne však u dna —
divno všem.

Sem rada mstivá
Jana z Želiva
vlákala;
paď z vůle vraha,
zděšená Praha
plakala.

V noci, jak sova,
Hynek z Ostrova,
ďáblův syn,
zval pány v radu;
šli vrátky v zadu
na zlý čin.

Při radním stolu
shodli se spolu:
„Zahyň dnes
se svými many
od Sněžné Panny
mistr kněz!“ —

Šla blána lstivá
k Janu z Želiva:
„Nechtěj dlít;
v úzkých jsme tady,
rač nám své rady
udělit! —“

„Mistře můj drahý,
jdeš mezi vrahy,
znám jejich vděk;“

tak — hlava bystrá —
varuje mistra
Vilémek.

„Hašek a druzi
divnou k té schůzi
strojí věc,
znáš-li jich zradu?
Nejdi dnes v radu!...“
„Půjdu přec!

Sivé mé skráně
jsou v rukou Páně,
nech mne jen!“ —
V léčku šel zradě,
spoután byl v radě,
než byl den.

„Co chcete, tmáři?“
„Zhubit tě, lháři,
už jsi jat,
běs v tobě vězí,
bouřlivý knězi —
budeš sťat!“ —

K studni ho vedli:
„Modli se, nedli,
marný hněv!
Chystej se, kate,
z šíje ať klaté,
tryskne krev!

Bouře kdo množil,
uzrál, by dožil;
hlavu schyl,
však bys nás brzy,
svůdníku drzý,
vyhubil!“

„Za lid, jenž v právu,
rád složím hlavu
na špalek;
vy však, ctní páni,
své dáte za ni —“
a Jan klek’.

„Neprosím hlavy,
národ to spraví
s vámi hned;

věz, Hašku lstivý,
Bůh činí divy!...“
Hašek zbleď'. —

Kles' sluha boží,
lid však se množí;
ze všech stran
k radnici pílí:
„Kde je náš milý
mistr Jan?“

U vrat se staví
zjitřené davy,
roste hněv:
„Za skráně svaté
svoje nám dáte;
krev chce krev!

Ej, rado běsná,
odplata děsná
stihne vás;
úskok i hanu
na milém Janu
ztrescem v ráz!“ —

Nemaje hráze
hněv těkal v Praze
uzdy prost;
k děsivé hrůze
z té radní schůze
rost' a vzrost'.

Ondy vzor ctnosti
Vilémek v zlosti
topor chyt':
„Stali mi druha,
pomstím se ztuha,
zapru cit!"

Sekeru jímal,
výše ji třímal,
hněvem hnán:
„Vzchopte se, braši,
chcet pomstě naší
nebes Pán!

Spěš, lidé boží,
ďáblovo hloží
rvi tvůj hněv;

mař pány z rady,
skokem jak hady
maří lev!“

Sekyrou blýskal,
chroptěl a výskal:
„Sem jen, sem!
Či si dáš vrahy,
lide můj drahý,
týrat zem?

Rychtář i radní
konšel, vše padni
smrti v plen;
vidíš? chtí zpátky
zadními vrátky
prchnout ven!

Nedovol tomu,
aby šli domů,
zhub je, zab,
ať třeba kleká,
pláče a heká
zrádný rab!

Pohleď —“ a z davu
Janovu hlavu
zvedá výš —
„dotrpěl v muce,
tuž svoje ruce,
msti se již!

Do boje, v srážku
štval jsi nás, Hašku,
jako chrt;
hněv, tak se stává,
za jednu dává
sterou smrt!“

Není již klidu;
pražskému lidu
vládne vztek!
Janovu hlavu
přednáší davu
Vilémek. —

Zrada je zbita,
pomsta je syta
ven a ven,

Hašek, zdroj zmatku,
bez cti a statku
prohlášen.

Lid však zřel trudně
do radní studně
na vodu;
sťalit mu páni
Janovou skrání
svobodu.

Posavad zdola
tajně to volá,
jak dí zvěst:
„S bezprávím v boji
sílu má dvojí
česká pěst!“ —

ROHÁČ.

Píseň dějepravná.
1437.

V jedné straně Prahy drobný déšť se lije,
v druhé straně Prahy duha vodu pije.

Kde se déšť rozlévá, sivá mračna plují,
kde se duha pojí, páni srub budují.

Srub na čtyři strany; dlouhé klády vozí,
kdo to vidí, trne, leká se a hrozí.

Neníť jako jiný, s okny v hladkém líci,
ale velkou robí Sigmund šibenici.

A tesaři tešou a kováři kovou
šibenici novou, štíhlou, třípatrovou.

Sigmund král se směje, ale národ pláče,
vždyť je budována z Dubé pro Roháče.

Pro Roháče z Dubé, pro Táborův vůdce,
pro Žižkova druha, pro králova škůdce.

Pro obhájce lidu, pro milého pána. —
„Smutného jsi, Jene, dotoužil se rána.

Smutný den pro tebe, smutný pro tvé druhy,
v posled uvidíte krásné české luhy!

Krásné české luhy, krásné české stráně,
až nás opustíte, bojovníci Páně!

A ty v čele druhů činů svých i slávy,
že jsi nešel králi v ústret do Jihlavy.

Že tvůj pevný hrádek, v lesa temnu skrytý,
tvrdošíjně hostil vzdorné Tábority.

Bože, milý Bože, zlá k nám doba letí,
neopouštěj, Jene, Táborů, svých dětí!“

„Věru opustí je, než se slunko vzníti,
však nemusí viset, nebude-li chtíti.

Však nemusí viset, řekněte, ať prosí,
než studeným potem náhrdelník zrosí.

Svým studeným potem, svojí teplou krví;
než mu černé hvězdy zhasnou pod obrví.“ —

„Milý Jene z Dubé, neotálej stále,
vypros sobě život u Sigmunda krále.

Pros a daruje ho, vidíš, už sem jede,
zvedni k němu ruce a své líce bledé!“

„Hanba! Cože chcete, znevěřilí bratři?
Jenom k Pánubohu ruce vznášet patří!

K Sigmundovi nikdy, raděj než sem vkročí,
vypíchejte rychle dýkou moje oči!

Spěšte, neváhejte, nehnu svalem tváře,
nechci vidět toho lupiče a lháře!

Duši zastřete mi dračí před obludou;
věru líp, když dříve věšeti mne budou!

Mistře kališníku, spěš, půjdeme spolu,
vyprovoď mne s druhy srubu ku vrcholu!“

„Jdu, jak kážeš, pane, ač mně srdce puká,
že má bohatýra znectít moje ruka.

Leč kdybych byl věděl, že zde musíš zhynout,
byl bych dal ty sloupy růžemi ovinout.

A kdybych byl tušil ukrutnost té doby,
byl bych dal k těm sloupům zlaté kovat skoby.

Zmátli jsme se v králi, více však se zmatem,
až nám budeš mříti na řetěze zlatém.

Na řetěze zlatém, na rytířském pasu,
ach, kdo bude živit Sionskou pak chasu!

Shrocen pevný Sion do Vrchlice chladné —
měli Bratři hlavu, nebudou mít žádné!“

Sigmund král se směje: „Vzhůru s Janem z Dubé,
už nás nevystraší, už nás neporube.

Jeho nejvýš; pospod“ — mistr vzhůru leze —
„Zeleného s Vyškem a Prostředka kněze.

Pod ty níž a níže, chátře do úžasu
všecku Roháčovu polapenou chasu!“ —

„Proč mne, mistře, vedeš na hedvábné šňůře?
Proč mne samotného poutati chceš k hůře?

Proč mne hodláš věšet na rytířském pasu?
Pověs ty mne stejně, jako moji chasu!

Spolu jsme se ondy v jedné řadě bili,
proč byste nás také spolu nevěsili? —

Ty však, slyšíš, zpupný s českým žezlem lháři,
po mé smrti strachem sinat budeš v tváři.

Český vzdor tě zlomí; Bůh nám štítem všude,
tobě ďábel v hrdle amen housti bude.

A ty, strýče Hyncí, bídný králův robe,
Ptáčkem jsi, však ptáčkem, který srdce zobe.

Klop jen svoje hledí, nezaklopíš zrady;
vzalť jsi za chytačku sestřencovy hrady!

Moje rodné hrady; dostaneš snad více;
čert mi tebou poslal vlka místo strýce!

Krkavče, své sestry krev viz na lešení..."
leč už pro vír bubnů Jana slyšet není.

„Běda, Jene, běda, tatíčku náš, druhu,
už tě mistr spíná do zlatého kruhu!

Už nebudeš mužně do třemenů stoupat,
leč na zlatém pase vysoko se houpat.

Už nebudeš hrdě na svých nohou státi,
už pod nimi bude dujný vítr váti.

Už pod tebou komoň vesel nezaskáče,
už pro tebe všecka česká zemé pláče. — "

Z týnské věže smutně umíráček zvoní,
k hlavě Roháčově mistr kat se kloní.

„Nelíbej ho, mistře, na to hrdé čelo,
aby se naň hejno dravců nesletělo.

Ale ty ho líbej, slunce, v bílé skráně,
by jich nerušilo temné lesů káně.

Neskrývej ho, mistře, rudým hanby šatem,
nemřel taký velmož v české říši katem.

Ale ty jej přikryj, nebe, svými mraky,
by ho neskvrnily Sigmundovy zraky.

A ty hromný blesku, dosti učiň právu:
rozbij tomu králi korunu i hlavu!“

JAN SMIRICKÝ.

1453.

Co to z Vídně asi přiletělo,
že pan gubernátor vraští čelo?
Kde ten orel ducha jeho mešká,
že se k ňadrům kloní hlava těžká?

Mešká u Jihlavy, vzpoury zřídla,
na „Královský mezník“ schýlil křídla,
bez Čechů kde tajným zrádcem štvaní
králi holdovali Moravani.

„Proč nepřišel mladý král až k Praze,
na vzdor tužbě Jírově a snaze?
Kdo tím vinen, kdo ti rádci bídní?
Cilský poví; vzhůru, Kostko, k Vídni!“

Jak jen mohl, Kostka cestu zkrátil,
klusal, letěl; osmý den se vrátil,
a s Cilského želanými slovy
do komnaty vešel Jiříkovy.

Četl Jiří: „Pravdě na příkoří,
hněvem zlosyn proti Tobě hoří,
do Vídně psal Ladislavu králi:
„Nejeď k Praze, hlavy šetři v dáli!

Rád náš gubernátor léčky strojí;
nejeď, leda hlavu máš-li dvojí,
nech si jednu doma; dozajista
na tu druhou sekera se chystá.

Však že nelze, ana máti milá
o dvou hlavách tebe nezrodila,
musíš o jedinou dobře dbáti,
chceš-li v zpurných Čechách kralovati.

Tlačí přílba Jiříkovo čelo,
dávno zlatou korunu mít chtělo,
lepšímť je — to poznal správce čacký —
pražský hrad než zámek poděbradský!“

List ten posílám Ti, pane Jiří,
abys věděl, kdo Ti v prsa míří,

abys věděl i Tvá zemská rada,
jakého jsi na srdci hřál hada.“

Sotva Jiří podpis listu shlédl,
v křeslo kles' a v líci na smrt zbledl.
„Ó té zrady,“ šeptal, „ó té hany!“
a zas jméno četl konec blány.

Přesmyklot se z listu děsné slovo
jako zmije v srdce Jiříkovo,
znova zrudla tvář a v bouřném toku
ňader purpur zbarvil bělmo v oku.

Svolal radu gubernátor z rána,
radě v čelo ze Smiřic dal Jana,
na kalich jenž přestoupil a v smíchu
zase k Římu přešel od kalichu. —

Zasedli si; Jiřík zahovoří:
„Běda, páni, práva týn se boří,
tajný šíp kdos bodl, pravdě v duši,
pomsta byla střelou, zloba kuší:

Na těch blanách, vizte, zosnována
vražda vlasti, má i vaše hana,
svatokrádná loupež na Moravě,
na Slezsku i na královské hlavě.

Všecek věhlas v jednu spojte radu,
jaký trest má tomu býti hadu,
který lestně z utajené skrýše
zradou porušuje slávu říše!

Zahovoří Zbyněk Zajíc sudí:
„Ošklivost i hněv ten skutek budí,
padouch je, kdo zrádným slovem hany
třísní země čest i listu blány.

Po zákonu lotru uděláme,
chlap ať pod pranýřem erb mu zláme;
zpupná hlava jeho budiž sťata
na krvavém špalku mistra kata.“

„Aj, zda není pokuta vám hrozná?“
Jiří na to, „snad se hříšník pozná,
snad se smíří; odpusťte mu, páni!“
„Nikdy, nikdy!“ slyšet v zareptání.

V tom Smiřický prostřed koby skočí,
tvář mu plane, oheň srší z očí:
„Aj, vlast, Jíro, málo tobě platí,
dovedeš-li zrádce zastávati!

Tak-li gubernátor země střeže?
Vrhni zrádce v temno Bílé věže,

a než bude čtvrcen pes ten lačný,
buď mu jazyk vyrván utrhačný!“

Podivil se Jiřík kruté řeči:
„Ajta,“ volá, „liška vězí v leči!
Slyšeli jste, páni, slov těch znění?
Tak-li být má?“ „Staň se bez prodlení!“

„Hoj, Smiřický Jene, zrádcem ty jsi!
zde tvůj podpis, zde tvůj sekret visí,
hle na hladké bláně pych tvůj smělý,
jímž jsi národ zhanil, vyvrheli!

Tvůj jest úskok, bez českých že králi
moravské vstříc korouhvice vlály
a že Slezsko, druhá sestra lvova,
rodné svazky přetrhat chce znova.

Sám jsi vyřkl soud, nuž bez milosti
budiž tak, trest laskavý je dosti;
konám jen, jak káže pánův shoda,
ačtě na padoucha meče škoda!“

Všecko trne, všecko hanbou sténá:
„Aj, zda toho porodila žena
či snad zmije, jež se v roklích snuje?
Nuž, kde kat, jenž zrádce popravuje!“

V červáncích než den se jasnil sivý,
na pranýř je veden velmož lstivý,
hlava padla, prchla chvíle bědná
a tři země zase duše jedna!

KRÁL JIŘÍ.

1458.

Král uherský Matěj nevlídnými slovy
psal z Košice psaní králi Jiříkovi:

„Píšu Tobě, králi — pomoci už není —
že Jiskra z Brandejsa Tatransko mi plení.

S bratříky že jeho i s tou Rotou černou
stále vésti musím půtku zlou a pernou.

Také Tobě píšu jako Čechů hlavě,
že je Matěj Kněžic posud na Rychnavě,

a že na Šaryši koni pole dusá
nájezdnická zpupnost Jana Talafúsa.

Nuž, zavolej Jiskru s jeho lidem domů,
a co jsi mi slíbil, na rychlo splň k tomu:

Dceru Tvoji sličnou, mně už zasnoubenou,
dalších bez průtahů chci mít svojí ženou.

Co mi do výmluvy, že je nezletilá?
Hořím po ní vášní, chci, by mou už byla.

Dnes Ti ještě píšu jako ženich otci,
ne-li, přijdu pro ni se vší Uher mocí!" —

Zavolal král Jiří říše první rádce:
„Jakže konat máme v uherské té hádce?"

Na to Kostka hněviv: „Ej, jak zpupně káže!
Chutě, milý králi, chutě meče v páže!

Vstříc vyjeďme Uhrům, utkejme ty pány
jako sokolové havrany a vrány.

Vrhněme se na ně statečně a lítě,
proč chtí ženou míti pannu, ještě dítě!"

Ale statný Jiří kleslou hlavu zvedá:
„Znám Matěje lépe, zastrašit se nedá.

Co mu přislíbeno, žádat neustane;
květ junácké krve ve válce mi skane.

Sta-li synů pod meč hnáti mám? Ej, věru
raděj k vůli míru Katušku dám dceru.

Bůh ji chraň!" a čelo studenou kryl dlaní...
Uhři do Prešpurku mladou vezli paní. —

A zas Matěj napsal nevlídnými slovy
z Prešpurku list druhý králi Jiříkovi:

„Šmikovský Tvůj Hynce zas mi spáchal škodu;
vinice mi zničil! Což mám pít snad vodu?

Dukátů sto tisíc náhradou chci míti,
ne-li, pane tcháne, zle se bude díti.

Utkáme se polem, spojence mám všude,
a co Tvého bylo, mým den druhý bude."

Zamračil se Jiří, svolal svoje rádce:
„Nuž, jak nyní konat v neblahé té hádce?"

A pln hněvu na to mladší Vilém z Rábí:
„Aj, myslí snad Matěj, že jsme v Čechách baby?

Vrazme na Maďary jak tur v stádo vlčí,
než se na nás shluknou!“ Ale Jiřík mlčí.

Mlčí, uvažuje a pak zahovoří:
„Klid a láska staví, spor a válka boří.

Kam vzdor nohu šine, podžehá a loupí...
Drahý mír chce Uher, ale Čech ho koupí.

Dosti dal Bůh statku mně a mému rodu;
výplatou se vyhnem krvavému brodu.

Blaho rodné vlasti nad jiné mi svato,
dal-li jsem mu dítě, dám mu také zlato.

Nač má hynout země? Budiž mír!“ A znova
splněna je tužba krále Matějova. —

A zas hrdý Korvín s nevlídnými slovy
z Kostolan list třetí poslal Jiříkovi:

„Poddaný můj Bělík oloupen je právě
Jiřím ze Šternberka statku na Moravě.

Zabral mnoho lánů, jež v mých Uhrách leží,
bez boje jich nedá a mně o mír běží.

Nuž, bych navždy smazal tu i jinou skvrnu,
Moravu chci míti od hranic až k Brnu.

Nedáš-li ji klidně, pak v čele svých davů
zaberu ji také z Brna po Jihlavu!"

Zaškareděn Jiří svolal svoje rádce:
„Ej, zda uposlechnem hlasu zeměkrádce?"

Na to chmurný Tunkl: „Věru, krásné přání!
křik uherské vášně přešel v divé ržání.

Leč už po dvě léta sbíral Uher voje,
my-li vojsko máme, má král Matěj dvoje.

Zaplaví nás krví; svolme tenkrát, pane,
aspoň na čas, jinak u Prahy nám stane!"

Bleskem šleh' zrak králův: „Pěkná je to rada,
škoda, že ti v boji sesivěla brada.

Škoda, že ti v boji ššedivěly vlasy!
Sketa ustupuje, ale jonák tasí!

Neučiním nikdy ani zeti k vůli,
abych české země rozdělil s ním v půli.

Co mým vlastním bylo, dal jsem v prospěch klidu,
ale zemi nedám, země patří lidu.

Já-li mu ji porvu na díly a kusy,
brzy u cizinců chleba žebrat musí.

Já-li mu ji rozdám, kde nalezne druhou?
Nejsem jejím pánem, ale jejím sluhou.

Země lidu patří, mně ji svěřil pouze;
tenkrát věru jinak pomůžem si z nouze.

Ať má vojska Matěj třeba na sta sborů,
utkáme se s nimi, ať je konec sporu.

Dřív však, abych šetřil lidu svého krve,
se mnou po rytířsku bij se Matěj prve." —

Nechtěl lestný Matěj, bál se tchána z míry.
„Nepotkám se s Tebou, kacířské jsi víry."

Ne?! Tož, Matiáši, mladé šetři hlavy;
bohatýrský Jiří spěchá do Moravy.

ßa už kníže Jindřich s Mikulášem Střelou
jako krupobití do tvých Uhrů melou.

Jako orli táhnou od Hradiště k Brodu,
hej, ať místo vína nepiješ zas vodu!

Rozprchli se Uhři jako vlci šeří,
kleče prosí Matěj Jíru o příměří:

„Už mi pane, odpusť, svědkem volám Boha,
že na českou půdu nevstoupí má noha.“

„My ti odpustíme nyní, věř, a stále,
jenom nevtírej se za českého krále.

Za to darujem' Ti — třeba na oprátce —
se Šternberským Zdeňkem všecky české zrádce.“

Ale zpupný Matěj v ošemetném vzdoru
po roce se vloupil až po Kutnou Horu.

V před i v zad však Češi zalehli mu dráhu;
porubán a zničen prchal zbojník k Váhu.

JAROLAV Z BOSKOVIC.

1485.

Vtáh' do Vídně král Matěj Krkavec,
ač těžce chor, noc celou pije přec
a kostkuje a vyhrává a křičí
a k ránu potácí se k Beatrici.

„Mých dálných zemí, paní, přáním jest,
by roznesla se jimi šťastná zvěst
a proletěla každou vsí i chatkou,
že královská má choť se stala matkou.

Zle svatý otec na mne pohněván,
že v Uhrách někdy kralovat má Jan,
jejž žena Krebsova mi z lásky dala;
proč, touhy mé jste, paní, méně dbala.

Nuž, mimo trůn buď Jan; vždyť dost mu dám,
leč od vás, paní, dědice si ždám,
a marno-li, nuž k štěstí mně i díku
z mých junáckých si volte milostníků.

Vždyť v Korvínově dvořanstvu jich dost,
a ctnost? Co nyní u vznešených ctnost?
Tou, milá paní, nic se nedokáže,
teď platí chytrá lest a silné páže.

Já o takové trety málo dbal,
vždy chytl jsem, co okamžik mi dal,
a lítost z činů těch mne neumoří;
kdož může za všecko, co v srdci hoří?

Ej, věřte, spíš že poctu z toho mám,
když z mudrce si blázna udělám,
jak z Jiřího, jenž důvěrou kdys jatý
drť v bedně výplatou vzal za dukáty.

I já se vámi rád dám oklamat,
jeť bohatýrů v říši dosti snad...
aj, proč mi jdete vstříc jak hněvná lvice,
či neznáte snad pana Boskovice?

Je v Ebensdorfě, zavolám jej sem,
ne vůdcem vojsk, buď prvním dvořanem,
nač v bitvách mně, vám pro zálibu v míru
buď milým druhem skvost všech bohatýrů.

Či Zápolského hrdopyšný zjev
mít chcete komorníkem, touhu děv,
či jiného z mých vojvodů a druhů,
aj, volte sama průvodce a sluhu!“

„Zpět! odvážlivý! Ká to řeč, ký vzkaz?
Stud v tokajčině utopil jste zas
a mozek zahořel vám vínem vzňatý,
tak nevchází se k ženě do komnaty!“

„Aj, nebývá-li druhdy mrav to náš?
Vždyť levobočkem byl též otec váš
a vládl v Neapolsku z vůle boží;
či v manželském vy zrodila se loži?

Či víte-li, má krásná paní, snad,
z čí touhy život v kolébku mě klad?
Ej, kolik knížat hledí s trůnu výše,
jichž pravý otec z posledních byl říše.

Bůh požehnej vám, mně co odepřel,
já bez dědice přec bych nerad mřel,
a jinou vzít, než vás, jež se mnou stolí,
to svatý otec tenkrát nepovolí.

Hle, s důstojníky celou noc jsem hrál
a deset tisíc dukátů jsem bral,
ty vaší komorné dám hned tu chvíli,
kdy usměvavé štěstí k vám se schýlí.

Nuž, upřímným-li nejsem, paní, dnes?"
A divě chechtal se a v křeslo kles',
leč ženin temný zrak plál mocněj stále
a plna zloby opustila krále.

A v lože padla, zakrývajíc tvář:
„Zda král tak hovoří? Ne, ani žhář,
ni pusty divý syn, když v lese hýří,
tak jednají-li, kdo jsou kavalíři?

Já zhrdám jím; chci pomstě stůj co stůj:
ne jeho syn měj trůn, syn měj ho můj;
syn bohatýra zlatoplavé kštice,
syn vznešeného duchem Boskovice!"

A v purpur přešla líce zsinalost;
tak nehovoří odpor jen a zlost,
spíš touha tlumená a chtivé přání
a náhlé vášně mocné vzplápolání.

Zrak bleskem šleh' a žárem sálal dech,
šept tajný zachvěl se na žhavých rtech,
zpět v hedváb padla prostovlasá hlava
a ráno volat dala Jaroslava.

Zlou předtuchou té noci divně jat
pán z Boskovic šel k paní do komnat:
„Co, paní má, jest konati mně sluze?"
„Zle chora jsem a srdcem hynu tuze!"

„Ó žel, ó žel! Leč neznám vašich vad,
jsem vojínem a bez léku a rad,
než na komoně vsednu bez meškání,
by lékař přikvapil, má vzácná paní."

„Ne, nechci lékaře, však dobře vím,
že vášnivou k vám láskou churavím;
mé žití od těch dob je plno hoře,
co vy jste objevil se při mém dvoře!

Váš sladký hlas v mých ňader hloubku vnik',
váš zrak je neúprosný kouzelník,
váš jemný mrav vzdor každý rázem plaší,
k vám srdce mé, k vám duše má se vznáší.

Nechť v jedno splyne tedy život náš,
a z dědice-li zhrdne Matiáš,
pak výsknu blahem na srdci vám mladém
a Boskovice budou Vyšehradem."

A jako kočka úlisná a lstivá
Vlach dcera hleděla naň lásky chtivá
a čekala, že svůdné jí a vnadné
jak otrok Jaroslav hned k nohám padne.

Leč jako socha stojí bohatýr,
v tvář slétá hanby mráz i studu pýr;
hruď chvěje se, hněv v hrdém srdci vstává,
než bojovníka dvořan překonává.

„Aj, paní má," děl, „divný jest váš vzkaz,
už propusťte mě k vojsku, prosím vás,
co konal jsem, co zavinil, ó rcete,
že sluhu svého takto zkoušet chcete?"

„Ne, zkouška není, vážná pravda jest;
já řeči zkalila již ženy čest,
tož volte si, buď vrchol slávy chlubné,
buď mistr kat vám pyšnou hlavu srubne!“

„Už, paní má, jsem zvolil a jsem jist,
že rodu mého štít vždy bude čist,
to přísahám! Necht zlo se na mne shrotí,
vše navrátí mi památka mé choti.“

Však vášeň králové se vzmáhá v křik:
„Sem, rychle sem! Zde vizte, násilník,
jenž na skřipci té popře vám snad zvěsti,
že u králové směle hledal štěstí!“

„I zrádcem je!“ děl přikvapivší král,
před Ebersdorfem o život mi stál;
dost nemaje, že kancléřem už sluje,
i v českých posádkách mi pikle kuje.“

„To králi, klam a lež! Jsem zrady prost,
snad Zápolského dí to žárlivost,
spíš skvrna pro tebe mě hyzdí tmavá,
že ze Švamberka jal jsem Bohuslava.

To největší je mého žití hřích,
spíš chraň se magnátů svých úlisných
a vilných žen..." však zpitý král se mračí
a zlícen k panu Jaroslavu kráčí.

„Aj, chceš v mém sídle vyvolati spor?
Já šetřil tě, leč sám chceš pod topor.
Pryč s očí mi!" a Korvín rukou kyne,
„dnes na Špitálském náměstí ať zhyne!"

A lešení je sbito na pochvat,
svůj dvouručák si brousí mistr kat,
král zpitý podpisuje výrok klatý —
a Zápolský šel k paní do komnaty.

Beatrice byla poboční dcera neapolského krále Ferdinanda Levobočka a zůstala bezdětna. Jan Korvín byl levobočkem Matyášovým s Rakušankou Krebsovou z města Steinu. Maďar Kaprinai vypravuje v diplomatáři uherském sv. I. str. 88, že král s důstojníky svými po celou noc hrál, až 10.000 dukátů vyhrál. — Rozliční historikové vypravují o Matyášovi věci úžasné. Palacký pak a Zap, jenž nazývá Matyáše vzteklým a arcivrahem Jiříka krále, praví, že Jaroslav z Boskovic sťat jest z ne-

návistí královė nejvíce pro svou neporušitelnou ctnost; bylť sličný, jemné a veselé mysli, jemných mravův a neobyčejné učenosti. Že Korvín krále Jiřího podvedl u Vilémova bednou, do které místo dukátů dal písek a kamení, jest vůbec známo.

JAN KOPIDLANSKÝ.

1508.

Byl to z horka nakvašený pán,
Janek Kopidlanský, šlechtic chudý
od krasavic všude milován,
od mužů však stíhán vždy a všudy.

Vousů neměl, krásný vlas však měl,
štíhlý vzrůst a lehkost v hbitém kroku;
dvorně klonil se i rozprávěl,
a blesk čarný v temném skrýval oku.

Do Prahy když přišel, běda všem!
Konšelům i paním pravou mukou;
na sta žen vždy ranil pohledem,
muže nejmíň jednoho svou rukou.

Ale lid mu přece nezazlil;
kde se zjevil, radost vzhůru šlehla,
jen pan Cukr z Tamfeldu to byl,
v jehož ňadra zrádná pomsta lehla.

Dobře jej kdys Janek znamenal,
bylť mu Cukr mrtvou matku zhanil;
na klenotu takém míti kal
nesnes' Jan a do lebky ho ranil.

Za to Cukr těžce pohněván
vyčíhal jej nočního kdys času,
vyvázl sic Kopidlanský Jan,
zbraň však ztratil, komoně i chasu.

Rvačky rostly; klidu neměl lid,
až konšelé zákon urobili,
že má všem být denně zvoněn ‚frýd',
těm pak umíráčkem, kdož se bili.

Když to Janek slyšel, zhurta vstal:
„Cože? Věru, splatím psí tu zradu?
Cukr v noci na lotra si hrál,
za to ve dne pocuchám mu bradu!

Rouš mně frýdem hodlá vytřít zrak,
strýce Cukra jistějším mít tuší,
já však na vzdor radě hanby znak
na čelo mu vpálím, na mou duši!

Pěkný žertík, věru, musím mít
z pražských pánů konšelův i Rouše,
a kdybych měl bujné hlavy zbýt;
honem, hochu, sedlo na bělouše!" —

Potkal se Jan s Cukrem v bráně hned,
odstrčil ho v smíchu stranou v levo
a již pravou ruku k jilci veď:
„Zrno letí," vece, „stranou, plevo!"

„Já že pleva? To mi zaplatíš,
smělé klouče hned!" a oba tasí —
frýd-li rušit, mě-li hanět smíš,
zženštilý ty hejsku dlouhovlasý!"

„Já-li hejsek, jsi ty zbabělec,
který v noci jiným do zad vpadá,
z jedu srdce máš, toť známá věc,
místo meče z pochvy bereš hada!"

Šermovali. — Jene, chraň se, hej,
sok ti v srdce míří, padneš, běda!
Dobře odraženo! nespěchej;
ba, tys ve všem všudy neposeda!

Ne tak zhurta! Cukře, kryj si prs!
Zle je, zle! Už panicova síla
tenkým pérem franckým naveskrz
Cukrovu hruď tuří prorazila. —

Jali Jana, dali v tmavý skryt:
„Milý Jene, chystej bujnou hlavu,
Rouš ti správy boží neposkyt';
za rána se připrav na popravu."

Připravil se. „Mistře, nemeškej,
by ti kadeř nebránila v seku,
uřízni ji, pramének však dej
na prstýnek sličné panně k vděku.

Malý vínek z růží dej mi sem,
by se podivily paní pěkné,
až Jan na úsvitě před špalkem
jako před oltářem k svatbě klekne."

Prstýnek již spleten. „Třeba jít,
čekát lid již na zábavnou hříčku,
pojď, chci ještě dívky vyprosit,
jež má vínek nésti za družičku.“ —

Komu dá as jonák vínek ten?
Kterou asi oko jeho zvolí,
nežli setne mistr v smutný den
nejhezčího mládce po okolí?

Vesel kráčel Janek pod pranéř,
usmívá se, kloní bledé skráně:
„Kdo ta dívka?“ „Sirou zřel jsi dceř
pana Cukra, jejž jsi zabil v bráně!“

„Mistře, postoj chvilku, měj přec cit,
zadíval jsem já se do těch očí,
že se mi chce srdce rozskočit
a jak zpitá hlava se mi točí.“

A již k divce kráčí smělý druh,
podává jí vínek, prsten z vlasů:
„Odpusť, děvče, odpouštít i Bůh,
buď mi družkou při zlém hodokvasu.

Až mi hlavu utnou, na rakev
růže dej i do skropené země;
že jsem prolil otce tvého krev,
přisám Bůh, ctná panno, líto je mně!

Rouš mi nedal kněze; bohudík!
Mohu aspoň zpověď říci tobě,
před andělem klečím kajícník,
odpusť, děvče, ať mám pokoj v hrobě!“

Vzkřikla dívka, hlas se počal chvět,
klnout chce, leč v hrdle váznou slova,
hlava klesá; očím mizí svět,
v moři kletby lásky perlu chová.

Vizte! Ruka chví se, béře dar,
odpuštění září z obličeje;
snad že kouzlo očí jeho zmar
v rozbouřená ňadra dívčí seje.

„Zčarována!“ volá Rouš, „už čas,
bledne, klesá, padá, rty se chvějí;
dřív Janovu hlavu, mistře, sraz,
než ubohá zhyne! Odneste ji!“

Jan už klečí; Rouš i lid má chvat;
v bubnů vír a trub se mísí hrana,
meč se blýskl — na pranéři kat
ukazuje hlavu zbojce Jana.

Mistře, mistře, kde jsi srdce vzal?
Vykonal jsi pomstu hrozně tuhou;
Janovi jsi jednu hlavu sťal,
a mladičké lásce hlavu druhou! —

JINDŘICH Z HRADCE.

1507.

Ztuhlo, cesty kryje sníh,
Severice mlčí,
nuže, chaso na saních,
rod sledujme vlčí,
v lesy, pole, dál i šíř,
ruče, chaso, ruče,
na stopu než bílou pýř
svrhnou zimní tuče!

Nebude-li vlků zlých,
máme ještě chátru:
dost kol Hradce Valdenských,
Pikhartův a Bratrů;

co nám Jiří kraloval,
všude sběř se hostí;
co kdo stihneš — proč bys dbal —
rubej bez milosti!“

Tak pan Jindřich a hned zbraň
v sáně zbrojnoš nese:
ostrý oštěp; jaký naň
vlk as nabodne se?...
„Tak, teď rychle k mýtinám;
najdeme-li stopu,
vyplatit vám doma dám
bílých grošů kopu.“ —

Jeli, jeli s druhem druh
kolem starých buků,
vesel tone les i luh
v lovčích trubek zvuku;
chasa výská, z očí fen
rudé ohně srší,
sivou hlavou kývá klen,
s habří jíní prší. —

Vyli psové průsekem
v nepokojném vzchopu...
„Vidíte-li tam i sem
podezřelou stopu?

Vlci snad!“ a pánův zor
nedočkavě plane.
„Dolů!...“ „Zavát celý bor,
zůstaň v saních, pane!

Prošlapeme směry cest —
sněhem zle se kráčí —
lovčí trubkou dáme zvěst,
tvá-li milost ráčí.“
„Dobře!...“ „A jak zvíme skrýš,
musí vlci k tobě;
ber, až hlahol uslyšíš,
oštíp v ruce obě.

Stihneme-li Valdenských,
do lesů již vnikli,
chytneme hned první z nich,
aby honbě zvykli;
pak kdos koli, klň neb pros,
padneš, k čemu hádky;
péci třeba všelicos
na ty boží svátky!“

„Dobře, dobře, tak chci mít!
V sluj i v houští vlezte,
starší svažte, prostý lid
blíže cesty věste;

jděte!“ Skončen rozhovor...
„K práci, haló, k práci!“
a v ráz fen i lovců sbor
v houštinách se ztrácí. —

Čekal Jindřich, touhou mřel —
žádný ohlas z dáli —
švarné koně sluha třel,
švarní koně ržáli;
nohou deptal ten i ten...
„Bujní jsou to oři,
lítali by celý den,
krev v nich zrovna hoří!“

„Tak to chci, tak mám to rád!
Neslyšíš-li, hochu,
v dálce lesní trubky hrát?“
„Ne.“ „Tož bádej trochu!“
„Ani hlásku; v dálce hon,
pane milostivý!“
„Teď.“ „Pohřební zvoní zvon
přes hradecké nivy!“ —

„Umíráček!... Milostiv
Pán buď těm, kdo věří!
Však už mi to na podiv
s tou divokou zvěří;

posavade žádná zvěst!
Nedostáli slovu —
ej, tož na svou vlastní pěst
odvážím se lovu!

Vzhůru!“ Náhle oba v ráz
zaštěkali chrti...
„Slyš, to skoky zvěře as
ztuhlé sněhy drtí!
Pikart-li neb černá jest?...“
„Kanec, podle zvuku!“
„Dolů s korby, oštíp v pěst,
rychle, zády k buku!“

Vstal a mužně vzpřímil plec —
krzno brání skoku —
„Pomozte mně, chaso, přec,
váznu jako v oku...“
K pánu spěchá zbrojnoš hoch,
Jindřich oštěp nesa,
v saních stojí, zvučí roh,
zvíře běží z lesa.

Skáče Jindřich z korby ven
v sání levé straně,
komoň vzpial se poplašen,
převrh' korbu maně.

Kdož dbal kance! Vzkřikl pán,
až se třásly sněti;
jako vrány se všech stran
z lesa lovci letí.
Běda! Zlý byl hon a krut

na kacířskou rotu;
prsoma pán nabodnut
na svém vlastním hrotu;
neulovil Pikhartův,
ani zvěře vlčí...
Paní pláče: „Drahý, mluv!“ —
Ale mrtví mlčí.

KRÁL LUDVÍK U MOHAČE.

1528.

Líp mužná smrt — spěš, kdo jsi muž —
než poroba a hana,
zas válkou straší světy už
hněv Turka Solimana.“

Tak krále Ludvíkův zní vzkaz,
a postojmo i kleče
lid v chrámích přísahá mu zas
na říšského hrot meče.

A ještě herold nedozval,
vše v tábor kluše chvatem:
na vraném koni Ludvík král
a Šlik s ním na brunatém.

I sklíčený dnou palatin
jel na kočáře k boji,
na klenbě čela chmurný stín,
skvost na červcovém kroji.

Kaločský arcibiskup sám,
Pál Tomori jest vůdce,
lid Bohu poručil i chrám
jda na křesťanstva škůdce.

Kdys láskou zklamán k mnichům šel
a šťasten probřeď žalem:
svět údělem proň mitru měl
a berlu s pluviálem.

Jak papež chtěl, tak vykonal
a vstoupil vojsku v čelo;
vždyť Frankopan i Salm se bál,
jak zle se v Uhrách dělo.

Kněz Pavel v brnění ctný rek,
vojsk velícím je pánem,
kdo hledě na něho by řek',
že býval Františkánem?

Kaločský arcibiskup Pál,
kněz z železa a krve,

kdo řek' by, jak tu s mečem stál,
že bosákem byl prve.

„V boj!“ velel, „ztrestán budiž pych,
jenž svatá zabral místa,
v boj! Třicet tisíc záložných
Jan Zápolský nám chystá.

Z Čech přišel bohatýrů květ
i s lidem v těžké zbroji,
nuž, nechať přijde celý svět,
my utkáme ho v boji.

Meč k boku dejte, k hrudi plát
a šišák krytbou čelu!“ —
Král zatím s paní nastokrát
se loučí na Čepelu. —

U Tolny meškal mladý král
pln úzkosti a strachu;
kněz Pavel zvědače se ptal:
„Mluv, kde jsou Turci, brachu!“

„Oj, pane, Bělehrad už pad',
sbor Turčínů, sbor turů
nás tísní na bocích i vzad...“
„Nuž, na ně tedy, vzhůru!“

A vůdce Pavel z pluků všech
voj u Moháče staví,
v něm pod Šlikem sbor jezdců z Čech
a s Trepkou polské davy.

Na jednom křídle Pereň jest
a na druhém Jan Tahi,
vzad s králem biskupů jde šest
bít s křesťanstva se vrahy!

Sbor mnichů s černým praporem
kol Ludvíka se těsná,
a střely sviští tam a sem,
až úboč duní lesná. —

Kněz Tomori se pustil v boj
a statečně to sbírá,
však Turka Belibega voj
už Velký Ňarad svírá.

Leč zpět je hnán a pokořen
a Ludvíkovi plaše
kmet Báthory dí rozjařen:
„Dnes vítězství je naše!

Vrah prchá svatým mečem hnán..."
„Ba ne, viz, hůř se děje,

smrt rozkácený Soliman
z děl v naše vojska seje!

Hle, janičarů spor a vzdor,
co v cestě, všecko maří;
dým roste jako mračna hor..."
a Ludvík siná v tváři.

Tisk' šišák na mladistvou skráň
a chvěje se a trne,
leč Soliman jak lítá saň
na králův sbor se hrne.

Voj s vojem bil se zas a zas —
ó, hrozné Turků pluky!
Zbled' mladý biskup Pereň v ráz,
však nedal meče z ruky.

I Brodarič i Raskay zbled',
i Kallay: všecko zbledlo;
krev horká změnila se v led;
ej, ukrutně se vedlo!

Šlik s Trepkou v boji; Turek žas',
Čech s Polákem jak sochy:
„Vrah lítý nepovalí nás,
my známe svoje hochy!

Nás právem železnými zvou,
těch Moslim nepokoří,
jen maďarští ať nestrhnou
nás při úprku oři!

V před, mužně v před, než blíž se hnou,
ty žluté sršňů roje,
jen maďarské ať nestrhnou
nás při útěku voje.“

Leč strhly. „Vůdce Pavle, slyš,
zlá hvězda tebe vedla,
jak někdy láska, na vždy již
ti sláva meče zbledla!

Jeť zrádce Zápolský Tvůj Jan,
tam v Segedině mešká;
tvá ruka klesla množstvím ran
a hrůzou hlava těžká! —

Sbor Pálův potřen; dřív kde stál,
vrch pozvedá se trupů;
oř s králem prchá z boje v dál,
krev na pleci i chrupu.

S ním Acíla a Cedrys jen —
tam v kouři děl se ztrácí;

ej snadnou v nešťastný ten den
má Soliman už práci. —

Voj křesťan pobit — běsný rej —
vrah Turčín stíhá voje...
Ó Pane Bože, pomáhej!
Toť hrozný konec boje.

Vše marno, k posile nechť všem
kříž primas Salkan zvedá,
nechť modlí se... Hle purpurem
už skráň mu rudne šedá!

Čech s Polákem smrt kolem sel,
leč nadarmo se bili,
až v písek u Moháče, žel,
krev družně vycedili.

Šlik padl, pod ním ořů pět,
a s Šlikem statných mnoho:
zbit české šlechty bujný květ
až jezdce na jednoho.

Kmen Zlinských uschl, Loubských pad'
a Vřesovských mřel v nachu,
jen s králem unik' voje v zad
pan Jindřich ze Žampachu.

Pad' Kořenský a Kolovrat,
a Kutnour pozbyl hlavy;
lev bílý plný rudých lat
byl stržen se zástavy.

S ním klesla volná česká říš,
ó běda, běda, běda!
Vrah zlícen pomstou na nejvýš
i dítě rve i děda.

Voj Uhrů stíhán do všech stran
a do všech země lánů;
pět biskupů sťal Soliman
a k tomu pět set pánů.

Dal Tomoriho na kůl vbít,
všech prvního v ťom davu,
snad že chtěl vojů hlavou být,
ač dávno ztratil hlavu.

Sbor, jenž se první trh', sťal hned,
že k nejzpupnější haně,
tlum chabých bab, s ním válku veď
a k boku připial zbraně.

Vzal Šárkanovu lebku v plen
i Drágfiho pln zlosti;

vše trestáno, kdo padli jen,
jsou pokut navždy prosti.

Ó hrozný čas, ó děsný čas,
den poroby a zrady,
Zápolský slaví hodokvas,
a král? Kde král je mladý?

Kam zabočil, kam zaskočil,
kde čeká, kde se kryje?
Je v bezpečí, je zdráv, je čil,
kde spí, kde sní, kde žije?

Už nežije, už mrtev jest,
už konec jeho strachu;
tu mladé králové dal zvěst
sám Hložek ze Žampachu:

„Král na dunajských močálech,
přes bahno Čelepatky,
chtěl s ořem na břeh; trh' se břeh
a pán i kůň kles' zpátky.

Kde řeky rozlévá se proud
a v stálém pláče hoři,
v té kalné hloubce — hrozný soud —
je pohřben na svém oři!"

Ó hrozný Jana stětí den,
ó hrozná sudba s výše...
Král Ludvík ztratil život jen,
leč svobodu dvě říše!

JÁCHYM SLAVATA Z CHLUMU.

1619.

Po dvakráte s poraněnou hlavou
od kamenů, kopí, mečů, per,
z Novohradska s cháskou dotěravou
do Rakous byl zahnán Dampierre.

Hájilť hradu proti jeho tlumu —
v ňadrech chrabrost, v hlavě ducha vzlet —
hejtman direktorů: Jáchym z Chlumu,
Slavatovec třímecítma let.

Měl to chasy Slavatovec mladý:
na tři řady hrdin až se zmoh',
bez licousů, bez knírův i brady,
všecko hladkých líci: samý hoch!

Tisícům tu sedmnácti v čele
přišel Buquoy: „Ukončíme spor,
naučíme odvážlivce smělé
přesile se bránit na úkor.

Naučíme vůdce holobrádka
starým generálům na posměch
zvedat mosty, tarasiti vrátka
ve zvětralých novohradských zdech!

Jeho strýc, pan Valdštýn, ať v tu chvíli
má jej ke vzdání se naposled!"
Valdštýn šel a výzvou prapor bílý
při hlaholu trubky vzhůru zved'.

Vyšel mladý hejtman k rozhovoru.
„Slyš, Jáchyme, vzdej se ještě dnes,
sice hladem zhyne tvého sboru
tvrdohlavá, nezkušená směs!"

„Vzdát se? Ne, to neučiním, pane,
pěkný příklad měl by na mně lid;
oheň boje na novo-li vzplane,
budeme v něm srdce ocelit!"

„Buquoyi chceš vzdorovati, hochu?
S celým sborem spěcháš smrti vstříc,

zachází-li s tebou mírněj trochu,
činí jen, že já jsem s ním, tvůj strýc!"

„Ne, tys odpad' víry, cti i rodu,
jazyk otců v posměch ti, ne svat,
my však pro ně, pro vlast, pro svobodu,
hotovi jsme v boji umírat!"

„To mně díkem?"... Roztrh' prapor bílý,
oba k svým se navrátili hned. —
Když Valoni na Hrad útočili,
pobito jich hochy do tří set.

Doráženo na zdi ve dne v noci —
cizák žoldnéř odvážný je žhář —
ale Jáchym švarné za pomoci
porubal jim plece, hruď i tvář.

Přilehli až k bráně, ale v krvi.
„Vzdejte se, sic běda! . . ." Marně zvou;
brána pevná. Buquoy v hněvu prvý
rozbil vrata pádnou sekerou.

Valoni jak vlci zajásali,
vnikli do vnitř. „Hej, Slavato, kdes?"
Jáchym s věže z mušket na ně pálí:
„Zde! Kdo k nám chceš, chutě vzhůru lez!"

Na sta padlo Buquoyových lidí
pádem granátův a letem střel;
mladý hejtman jako orel slídí,
bráně lidu, jenž se k věži třel.

Vnikli přece jako hejna supů
ve skalnatou mladých orlů skrýš,
z tří set mládců třetina je trupů.
„Smělý Slavatovče! Vzdej se již!

Sic jak druhům tobě též se stane!"
„Nejsem babou, nehnu se vám ztad,
srdce mého krev dřív navždy skane,
nežli vaším bude Nový Hrad!"

„Ba je náš, hleď!" Bodnut Jáchym padá;
tu dí Buquoy: „Bil se jako lev,
rychle obvaz, nesmí z ňader mladá
jonákova unikati krev.

Statný jun! Buď hrdým, pane strýče,
hejtmanovi hochů život dám! —
Jak je, lazebníku?" — „České lvíče
uzdraví se, pevně za to mám!"

Uzdravil se brzo... Mladí druzí
odzbrojeni leží v jařmu pout;

co je čeká? Muk-li děsné hrůzy
či snad smrt? Už zítra bude soud.

Přivedli je v řadách do nádvoří,
v čele statný hejtman, posud bled:
tu k nim Buquoy, oko zrovna hoří:
„Statečně z vás každý sobě veď!

Bili jste se vzorně, s mužným vzdorem;
mám vás v moci, odpustím však rád,
váš-li hlouček vojska před praporem
vstoupí pod přísahou do mých řad!

Ty pak, vůdce, Slavatovče mladý,
ačtě posud po ráně jsi chor,
chceš-li, přistup za rytmistra tady
v kyrysnický strýce svého sbor!"

„Nechme toho, pane generále!
Věz, my duchem jediný jsme muž;
cestou práva přímo jíti dále
ani smrt nám nezabrání už!

Měl bys jenom těla, ne však duši,
špatně bychom sloužili ti as;
přísahu kdo jedenkráte zruší,
páše věrolomství zas a zas!

My přísaze zůstaneme verni;
není žertem nám, co slyšel Bůh,
naše krev vždy svatou bude berní,
jíž svým otcům uplácíme dluh.“

„Nechceš?“ „Ne!“ „Nuž sem, vy mládci jaří,
k čemu hoch? Mne vůdcem zvete dnes!“...
„Ne, my nevolíme podle stáří,
ale podle ducha, pane, věz!“

„Aj, vy smělci! — Stavte šibenice,
tak neb onak ohneme vás přec!“ —
„Jak vám srdce káže; padnem sice,
ale státi česká bude věc!

Vinni-li, kdo pro vlast bojovali,
či kdo násilně v jich zemi vnik'?
Jal jsi nás, ne sobě, svému králi;
oprátkou mře jenom loupežník!“

Zdiven šeptal Buquoy skloniv témě:
„Hrdinný, ba zázračný to lid;
já být králem krásné této země,
věčný mír bych učinil a klid!“

A zas k Jáchymovi: „Konec půtce,
nemám sklepů pro tvých lidí směs,

výjimkou jen živím zeměškůdce,
ale jinak v poli bude, věz!

Stihnu-li vás, pak je po všech veta,
co mi po tom, žák-li kdo a mlád,
zničím všecky, nechať zbujná četa
vzroste na pětsetkrát padesát.

Dnes vás pustím, ale bez praporu,
jako žáky pouští bakalář,
nechci s dětmi hádek ani sporu;
takou mysl máte jako tvář.

Ba i to vám přeju milostivě,
aby každý, drahého co máš,
dřív než k rodné vypravíš se nivě,
v raneček si svázal na svou páž.

A teď rychle!" — Zachvěli se smutni. —
„Dej nám prapor," vážně vece Chlum,
„náš to stkvost; mou hlavu za to utni!"
„Nebo mou!" zní ze rtů jinochům.

„Vezmi hlavy, chceš-li polovici,
víc! Nech odejíti jenom pět!" —
Buquoy k sobě s udivením v líci:
„S takým lidem chtěl bych vzíti svět!"

A zas nahlas velí: „K čemu svádu?
Jděte! —“ Šli, však srdce žalem mrou;
smál se Buquoy, patře na jich řadu
s mečem stranou, s uzlem na rukou.

V čele Jáchym, v tváři hněvné tahy,
za ním hochů jará hotovost;
na srdce tisk knihu, klenot drahý:
české země nejvzácnější skvost.

„He, co jest?“ děl Buquoy, sáhna v bráně
po vůdcově knize; Jáchym hrd
„Kniha práv,“ děl, kterou ku obraně
napsal Čechům Kornel ze Všehrd!

Kniha svatá jako zákon boží,
poklad náš a statek veškeren;
dobrodruh můž půdu vzít i zboží,
ale nikdy drahý obsah ten.

Babsky nyní, bojácně a chabě
opouští nás zamračený svět,
než s tou knihou práv, můj pane hrabě.
přijdem zas i po zátopě let.

Prapor náš, jejž kořistí teď máte,
nebude sic v čele sboru vlát,

leč „P r o p a t r i a e t l i b e r t a t e“
žhavě bude v našich duších plát.“

„S Bohem už!“ — Když odcházeli juni,
o meč opřen hrdý vítěz stál...
Slunce haslo v rudých oblak tůni,
jak on slabý s trůnu padlý král.

TRMAL Z TOUSIC.

1619.

Chor v Sedlčanech na loži
Toušický vladyka leží,
s hlubokou ranou na prsou
vyvázl z bitvy jen stěží;
bojoval věru statečně
odehnav Buquoye k Týnu,
ale sám byl už na cestě
do říše chladu a stínu.

U hlav syn Václav naříká,
u nohou bratrovy děti:
potrojný, útlý ještě květ
vadnoucí toušické sněti.

V nářek jich náhle z náměstí
pokřik se mísí a roste...
„Co je to, děti?“... „Od Týna
zpět přišli nezvaní hosté!“

Na hradby vše, co zbraně má
s posádkou k ochraně spěje,
Buquoy má Uhry posilou,
pod děly země se chvěje;
za chvíli snad už udeří
na město s táborské strany —
jednou byl zahnán, podruhé
nesnese takové hany.“

„Vzhůru!...“ a Trmal vytřeštil
na syna hasnoucí zraky —
„totě boj za vlast... neváhej,
Václave, musíme taky!“
„Můžeš-li? Pro Bůh, otče můj,
zachraň nám život svůj drahý...“
„Nedrž mne, nebraň; pospíchej
na vlasti zhoubce a vrahy!

Či se mé smrti obáváš?
Líp-li, když na loži zhynu?
Zdráv jsem a silen, uvidíš,
na hradby, na hradby, synu!

Oblec mě v nový kabátec,
meč dej a bandalír k tomu!..."
„Nevstávej, otče, krvácíš!"
„Neváhej, provoď mne z domu!"

Stalo se. Jako omlazen
vesel meč v pravici stiská,
na hradbách, u bran zbrojný lid
nadšeně v ústret mu výská;
daří se výpad, daří boj
měšťanův junáckou prací,
nepřítel nazpět podruhé
v úprku k Týnu se vrací.

Trmal však klesá: „Šťasten jsem!
Za českou svobodu hynu,
v duchu Tě ještě, vlasti má,
horoucně na srdce vinu;
krásná smrt, svatá, líbezná!
Stokrát kéž z hrobu lze vstáti,
bych pro vlast v boji vítězném
stokráte život moh' dáti!"

PÍSECKÝ PRIMÁTOR.

1620.

Běs války zuřil po Čechách
a nebe v ohni rudlo,
kam Maxmilián z Bavor táh',
vše zúpělo a chudlo.

Už Prachatice vyloupil
a Vodňany vzal hravě,
a sotva s plenem hotov byl,
spěl k Písku na Otavě.

Hned osul vrchy ven a ven
a kázal střílet z kusů;
„To závdavkem ti dávám jen,
ty pronárode Husů.

Až lehnu k městu, uvidíš,
jak Bavorák to sbírá!"
A k Písku posunul se blíž
a ze dvou stran jej svírá.

Leč nežli k branám přijít moh',
dal primas zvonit s věží
a rázem v muže rostl hoch
a z kmeta jun byl svěží.

„Nuž, chutě, „všickni chutě sem,"
děl primas, „ale v zbroji!"
A v městě jako před městem
vše na útok se strojí.

Nač kuklice, nač šorc? To tret;
žák ruče sáhl k luku,
jun půlhák, šaršoun muž a kmet
vzal aspoň končíř v ruku.

A počal útok; vztek a boj
už na všech stranách řádí,
až k branám nepřátel vnik' roj,
leč zlícen nazpět pádí.

Dalť primátor, vždy ostražit,
v čas z kuší, děl a praků

smrt v nepřátelský metat lid —
leč ne v lid, v mračno draků.

A bděl a velel na valech:
„Jen opatrně, bratří,
nás třetina je Němců těch,
tož buďme každý za tři!

V mé ruce bílá korouhev
buď sborů našich stráží:
rád za svobodu dává krev,
kdo svobody si váží!

Kam korouhvicí zamávám,
v ty shlukněte se strany;
lest vůdce nájezdníka znám
i jeho Bavorany.

Víc úskoků v nich nastokrát
než statečného vzdoru,
tož až v ně nejvíc budem prát,
mějte se na pozoru!“ —

Až k branám Maxmilián leh'
a svírá lid a mučí:
„Už vzdejte se, sic ve třech dnech
vše zhyne střel mých tučí!“

Leč primas Švantle v odvět dal:
„Ej, marně čekáš, věru!“
Tu Maxmilián zlícen vstal
a vzkřikl: „Pak vás speru!“

A střílet kázal z kusů všech,
jen v noci ustal málo;
leč hle, co porval v městských zdech,
vše ráno zase stálo.

Když v stanech hýřil Bavoran,
byl měšťan v plném díle
a znova směle u všech bran
bil do noční té chvíle.

Kam Švantle korouhvicí máv,
tam druzi v ráz se nesli
a tloukli do prsou a hlav,
až lezci s hradeb klesli.

Tak primas vítězí co den,
nechť střely prší z důli,
ač do žeber je postřelen
a praporní žerď v půli.

Vždyť zdrávy hlava jsou i páž,
tož bedliv druhům kývá,

i tím — kde mít chce hradeb stráž —
co z korouhve mu zbývá.

I rozlítil se Bavoran:
„Ten chlap je zrovna z kovu,
tož na město mu ze tří stran
dnes poženeme znovu!"

A do bran smělým útokem
hned Bavoři se drali,
leč s meči v ruce v úžas všem
i chlapci do nich prali.

Boj v městě byl i na hradbách
a s druhem druh je v práci...
„Zle!" Švantle vzkřik' a k srdci sáh' —
a do valů se kácí.

Byl trojí ranou sestřelen
i s korouhvicí v rukou:
vrah tře se do bran — hrozný den —
šturm bubeníci tlukou..

Vše vražděno, co Bavor stih',
až vlas se hrůzou ježí;
pln krve primas od ran zlých
blíž branky mrtev leží.

K svým ňadrům tiskne korouhev,
jak třásl by se o ni,
a vřelá, purpurová krev
na její kment se roní.

A vítěz do města se dral
a děl: „Vše hlavu složí!“
A bubeníku rozkaz dal:
„Jdi k sloupu Matky Boží.

Tam bubnuj statně zas a zas
a celý den a ruče;
to značí k vybíjení čas!...“
A zpitý tambor tluče.

Hned žoldák do lupu se dal
a dávil vše i děti
a jako. kanec hodoval,
když v klasné vniká setí.

Křik vražděných a dětí kvil
až za město se šíří,
v tom Buquoy s jízdou přikvapil
a hněv mu tváře pýří.

Vždyť na sta mrtvol — hrozná seč —
je nakupeno v městě

a padlým nechce ani meč
jít z uzavřené pěstě.

Trup mladé ženy zohyzděn
v těch mrtvol leží směsi,
nach z ňader sněhu tryská ven
a vůdcův zrak se děsí.

Jeť dítě při nich — hrozný zjev! —
květ na podťatém trsu,
rtem život ssaje: mléko, krev —
i smrt z matčina prsu.

A Buquoy na tambora křik':
„Dost loupeže a krve!“
Leč běsný voják ukrutník
víc v buben tlouk' než prve.

Tu Buquoy znova: „Chlape, dost!“
a kordem k soše mává,
leč vraždy nenasytný host
dál tlouci neustává.

A tluče — hojnýť kyne plen —
a málo důtky váží,
až Buquoy hněvem rozpálen,
kord do prsou mu vráží. —

„Tak ctí pan hrabě rozkaz můj?“
děl Bavoráků vůdce;
„to malý trest jen za vši zbůj
na císařovy škůdce!

Kdo kázal vám to?“ — „Lidskost!“ — „Aj,
mým soudruhem jste přeci,
či zbojcům na pomoc v ten kraj
jste v sporné přišel věci?

Co lidskost na divokou zvěř?
Co smilování luze?
Když nechtěla se vzdát ta sběř,
ať pojde v pomsty hrůze!...“

„Jsem vojákem, leč srdcem jat,
já nechci dělat kata,
ten lid šel mužně bojovat
za práva jemu svatá!“

„Militia, malitia!
to pane hrabě znáte;
jste vůdcem, vojvodou však já,
co chci, to vykonáte.

Dnes buďsi! Do šachet tu směs,
leč to vám musím říci,

že pro Švantle chci ještě dnes
mít sbitou šibenici!“

„Jeť mrtev! statečný ten brach,
hle, tváře klidné rysy!“ —
„Co mrtev! Druhým na postrach
i po smrti ať visí!“

Leč Buquoy hlavou zavrtěl
a hněvem zrak mu plane:
„Mně cit a rozum jinak děl —
syn Francie jsem, pane!“

Ne! primas bohatýrem byl
a pad'; buď konec muce!“
A do rakve ho položil
i s korouhvicí v ruce.

A k lidu mluvil: „Hleďte přec!
Střel plno, jen ne v pleci...
Čest vzdejte! Pro svatou tak věc
a pro vlast mrou jen reci!

Jsme smířeni, leč z ran jich čel
duch nových bojů vstává;
lid zabít může nepřítel,
leč nikdy jeho práva.

Nuž s kordu mého blýsknutím
svých pušek výstřel slučte
a jako Švantle s lidem svým
též žít i mřít se učte!" —

ŠLIK.

1620.

Na hradě král Bedřich
hlučné hody dává
a na Bílé Hoře
svoboda skonává;
skonává a hasne,
rudé slzy roní,
palašem jí Bavor
umíráčkem zvoní.

Už je konec boje,
už je konec seče,
bystřinami s vrchu
česká síla teče;

kdo jí podá těchy,
kdo jí podá léku?
Irčané jsou zbiti,
Uhři na útěku.

Dvojím proudem nazpět
český voj se rojí,
jen Šlik s Moravany
jako skála stojí;
stojí jako hradba,
stojí, nehýbe se —
Tilly s břitkým mečem
porobu jim nese.

A Šlik hrdě k lidu:
„Slyšíte-li, braši,
jak Valoni dušou
drahou volnost naši?
Už mateři vlasti
jako siré vdově —
nabijte si pušky,
buďte pohotově!

A tam! Nevidíte,
v zmetešeném víru
klusající řady
saských mušketýrů?

Než déšť jejich kulí
naše řady strhá —
k předu!" . . . A Šlik mladý
na Němce se vrhá.

Smutné, táhlé zvuky
vánek z dálky vane;
tvář Šlikova hoří,
oko jeho plane:
„Za mnou, bratří," volá,
„za mnou pro svobodu! . . ."
A Šlik, vůdce mladý,
vzdech' a vázl v vchodu. --

„Pane kapitáne,
pro Bůh, ustaň v středu,
vykvetla ti náhle
růže na koletu!"
Ale mladý setník
pláštěm prsa halí
a bubeník víří
a mušketýr pálí. —

„Pane kapitáne,
hlava se ti kloní,
po kabátci dolů
rudá krev se roní! . . ."

„Nech jen, zavadil jsem
o šat hrotem kordu;
vzhůru jménem Páně
na cizáckou hordu!“

„Pane kapitáne,
divné je tvé zření,
rudá skvrna roste,
to od kordu není...“
Ale mladý setník
chladně k předu míří
a mušketýr pálí
a bubeník víří. —

„Pane kapitáne,
ustaň při útoku,
Tvoje líce bledne,
hasne oheň v oku!“
„Prach mně ve tvář slétl,
hněv mi tepe v skráně —
na Sasíky, bratří,
hurá, jménem Páně!“ —

„Pane kapitáne,
slyšíš? Pro spasení
oko mře a hasne,
to od prachu není!“

Ruka k ráně sahá,
hruď se divně chvěje,
ale setník volá:
„K předu! K předu! Zle je!"

„Pane kapitáne,
pro živého Boha,
hlava se ti kloní,
zalamuje noha!"
„Nedbám, škoda času,
život vlasti patří...
či nechcete umřít
za svobodu, bratří?"

„Pane kapitáne,
smrt ti po bok kluše!"
„Zahyne-li tělo,
povede vás duše!
Za mnou, za mnou, bratří,
jednoho jsme rodu!"
A Šlik s Moravany
padli za svobodu!

ČESKÁ ŠLECHTIČNA.

1620.

U okna v panském domě hradčanském
dlí paní Katuše jak socha z ledu;
leč není z ledu, hoří v srdci svém,
to znáti paní tváře na pohledu.

Zří smutná k Bílé hoře, nad kterou
se černé mraky skupily v dvě metly.
Tam odkvapil choť s chasou veškerou,
by s dotěrným se nepřítelem střetli.

Od hory slyšet hluk a zřít je dým
a od ran kusů chví se země celá.
To vojsko královské už s císařským
v nájezdu prvním na se dorážela.

A ulekaná paní Katuše
zrak v dálku napíná, chce mocí znáti,
kdo vítězí, to rve jí do duše,
je bez vzkazu, jejž choť jí slíbil dáti.

Však hle, tu jezdec k domu přicválal
a skočiv s koně vzhůru k paní běží
a rychle mluvil, až se zajíkal:
„Tvůj syn, má paní, v poli mrtev leží!

Pad v první řadě, Anhalta když jal
Verdugo s Praynerem v počátku boje,
do srdce Valon opilý jej ťal,
leč z pevné ruky nevypustil zbroje!

Anhaltští prchli strhnuvše náš lid
a čety naše rozstouply se v zmatku,
dřív nežli Holach, vůdce náš to zhlíd',
už couvli naši k Hvězdé letohrádku!"

A paní těžce vzdechla: „Žel, ó žel,
jak statečného ztratila jsem syna,
leč jako rek a Čech mi odešel,
bil za vlast se, chci chválit Hospodina!

Vlast mít jej chtěla, nuže její byl,
jí darem jsem jej z lásky porodila,

mou duši měl, mou krev, mou sílu pil,
kéž jako já vlast blažena jím byla!

Byl její stráží, svým ji srdcem kryl,
kdo ohradí ji tak, kdo upokojí
za těžké doby rozkacených chvil
v tom rozlíceném, zrádců plném boji?

Ó žel, ó žel, leč vlast má žije posud,
boj není ukončen, ač vrah nás tísní,
kéž české reky sílí lepší osud,
až skočí na ně ligy vlci běsní!

Však rychle zpět! Je vrchovatý čas
a bez tebe meč jeden našim schází,
spěš rychle, leť a s lepším vrať se zas,
jak daří se a zda jsme bez nesnází!“

A posel na kůň vsed' a odkvapil
a v řady Bavorského mečem seče,
leč odvážnější nepřítel jen byl
a v ručejích krev dvojí s hory teče.

Je hůř než dřív, pán jeho v zákopech
smrt z kusů v nepřátelské řady metá,
leč střelen z muškety je, ztrácí dech
a k zákopům se polská jízda slétá.

Též odsud Češi zahnáni jsou zpět,
jich zbité houfce u Hvězdy se řadí,
jak rozplašených orlů chabý slet
Šlik s Moravany náspem se tu hradí.

Hluk polnic s bubny úzkostně zní v dol
a v plachých vlnách k Hradčanům už míří
a množí paní Katuše zlý bol
a v duši její hrůza křídla šíří.

Tu před dům její přijel jezdec zas,
kůň potem zbrocen je a jezdec krví.
„Ó paní, paní, ukrutný je čas
a strašnější je vzkaz můj než byl prvý!

Je stále hůř, má paní vznešená,
je stále hůř, snad zdar se nenavrátí!"
A paní hledí k nebi zděšena:
„Ó Bože náš, dej milost svou nám znáti!"

„Je hůř než dřív, je zle a stále víc,
jsme stíháni zlob přesilou a mocí,
Tvůj manžel pad', šel hrdě smrti vstříc,
jež zakryla zrak jeho věčnou nocí.

Pad' jako rek!" A paní křikla jen
a bledé líce v bledé ruce skryla:

„Pad' za vlast, za lid, Bůh buď pochválen,
že smrt tak krásná údělem mu byla."

A k poslu zas: „Mluv, kam až Tilly vnik,
kde naši jsou, jak bojují, jak stojí?"
„Boj, paní, hatí se, co okamžik,
kdo náš, kdo cizák nelze vidět v boji!

Vše v chomolu, vše jako mračna much
a našince lze poznati jen stěží,
kůň v koně kopá, s druhem válčí druh
a všecko povaleno v krvi leží!

Zle jízda Megganova stihla nás
a nejlepší nám posekala řady
a čtyři děla zabrala nám v ráz
i špížné vozy; bezhlavost je všady!

Ač naši jízdu prudce Bubna veď
na císařovy bílé kyrysníky
a Thurnův pluk mu přispěl statně hned,
přec marné byly útočné jich ryky.

I Moravané s křikem velikým
na Praynerův pluk statečně se vrhli,
leč postoupit jim bránil pušek dým,
jen Praynera že jatcem s koně strhli.

Ač rozražena jízda císařských
a Meggau zabit byl, přec couvli Češi,
žoldáci utekli, dál ostatních
jen Kapliřovi vytrvali pěší!

Nepřítel zprvu váhal, pak šel zpět,
leč znova v boj jej hnala vlastní hejna
vojsk odpočatých, jež hnal v nový slet
vyzáblý Maxmilián z Lichtenštejna.

Tu prchal též náš Hohenlohův pluk
a za ním Maďar líný, nestatečný,
jenž na útěku tropil děsný hluk,
ač nepřítel meč uschoval už sečný!

Motolským údolím se Maďar hnal
a žehá vsi a co kde zhlídne, loupí,
že s těmi český král se puntoval,
to, myslím, kousek byl jen přece hloupý!

Za těmi stejně Rakušan si veď'
a prchal též; jeť v bitce vždycky líný,
a za těmi Thurn, Holach, Anhalt hned —
král v boji nebyl, sedí u hostiny."

„Král proklet buď! Však co tu váháš, spěš,
prodlení každý okamžik je hříchem,

leč zvěstuj zas, že co jsi děl, je lež,
že děl jsi to jen v bázně klamu lichém.“

A posel neprodleně odkvapil
a hned se vrátil, ztrnulý a němý. —
„Nuž hovoř přec, jak stojíme těch chvil?“
„Jsme na útěku s šiky všemi, všemi!

Vše zhubil Tilly velkou přesilou,
tři plné hodiny jsme vzdorovali
a tepali zášť lotrů zavilou
a káceli je v nehluboké valy.

Šli statečně jsme k předu, smrti vstříc,
ač zaviněno bylo mnoho v spěchu
a mezi zrádci Černín z Chudenic
byl proklínán od veškerých nás Čechů.

Verdugo chlubný, směle s La Mottem,
s Poláky, odvážnými bitev smělci,
honili zbytky naše povelem
a stíhali nás téměř k Pohořelci!

Zde teprv vyjel Bedřich zhlídnout boj,
leč poznav, co se dálo, spěchal k hradu,
ztad žádal Bavoráka o pokoj,
leč ten jej hrdě odbyl hladě bradu.

Vše zrubáno je, lítý vrahů vztek
pad na Čechy jak zrada ze zálohy,
a jejich klopot nájezdný a vztek
z mrtvol Čech ubitých nakupil mdlé stohy."

A posel uplakané oči zved:
„Ó paní má, je zbita země česká
a nepovstane snad ni za sto let,
už cizák Bavor pánem Čech je dneska!

Za jitra vtrhne do měst pražských snad
a bude krást a loupit, co kde spatří,
jeť liška Buquoy, Bavorák zlý had,
leč v zabíjení oba stejní bratří!

Však vlast nám neumřela! Žije přec,
sbor celý ještě v Praze připraven,
jenž s měšťany můž spravit zlou tu věc,
jím nepřátele vyženeme ven!

Jdu v nový boj; v zlu každý pevně stůj,
jdu v bratrů šik. Bůh usuš vašich zraků
a chraň vás zde, a mocně opatruj,
snad s vítězstvím se vrátím za soumraku!"

A odkvapil, však nepřišel už v boj,
jen „Victoria" slyšet volat z dáli,

to jásal všechen nepřátelský voj
a štandarty a praporce výš vláły.

Na sněhu v cestě chladla vřelá krev
a v škarpách špížní válely se vozy,
v sten raněných zněl Jezuitů zpěv,
a kam zřel zrak, tam utíkali mnozí.

Vše rozprchlo se v Praze sem i tam,
vše naříká, vše zavírá své domy,
král baba prchá v rukou s dítětem,
královna vyhlazené ruce lomí!

Vlast zabita je, přeubohá zem!
A cizák sápe ji jak vzteklá fena,
jed jezuitský leze tam i sem,
by mrtvá ještě byla otrávena!

A posel vzdech: „Ó hrozný boží soud,"
a zajík se, jak mluvit chtěl by znova,
leč náhle z úst mu tryskl krve proud
a navždy stlumil dech i všecka slova.

Tu paní naň svůj obrátila zrak
a u výkřiku poznala hned v letu,
že líce pokrývá mu smrti mrak
a velká rána zeje na kolettu.

A paní ohlédla se: „Dotrpěls,
jak páni tvoji, věrný práva strážce,
pro smrtnou ránu odhodlaně šels,
Bůh na falešné vážil nám dnes vážce!“

I bledla v tváři stále víc a více
a šepce jen: „Bůh sílil sběř tu vlčí,
chci umřít též, co poutá mne tu? Nic,
proč Boha voláme, když vzdorně mlčí?

Jest s vrahy spolčen; jest náš nepřítel,
s msty mečem na své služebníky vstává,
dnes se vším Římem na ubohé šel
a od ďáblů si „Salve“ zpívat dává!

Veň nevěřím, když s běsy sdružen jest
a odkopává toho, kdo jej hledá,
a vrahy sílí, sběhy z cizích měst.
Ne! ne!“ A už se kloní, hlava šedá! —

„Řím všecky Čechy napřed v peklo klaď
a vše, kdo jinou víru za svou volí,
choť můj i syn můj jako kacíř pad,
jsou v pekle prý; chci k nim, ať jsou kdekoli.“

A na stůl hlavu kladla, zmíral den
a z venku hulákání cizí sběře

dralo se při červáncích do oken
a truchle zvon zněl svatovítské věže. —

Když do Prahy vnik zpitý nepřítel
a v panin dům a do komnaty její,
zpět utíkal, když v ustrnutí zřel,
že na srdci jí ruce s dýkou tkvějí.

Tak seděla v svém domě hradčanském,
jak právě vytesaná socha z ledu,
když Buquoy zřel ji, chvěl se v srdci svém
a děl: „Tak umírají Češi ku posledu.

Jsouť rekové i ženy; samý div!
Proč otroctví jim vnucovat i víru?
Zřel mnoho králů jsem už, co jsem živ,
leč nikdy dříve takých bohatýrů!“

MILOST ČERNÍNA Z CHUDENIC.

1621.

Z Chudenic Černín, šlechetný pán,
po bitvě na Bílé hoře
před krevním soudem byl žalován,
vzpoury že rozvlnil moře.

„Toužil,“ děl soudce, „by odboj se zveď.
vpouštěje do hradu stavy,
za to buď trestán proradný kmet
utnutím ruky a hlavy.

Dřív však tu ruku, za velkou lest,
zbav mistr prstův i palce;
z nejmenších taká pokuta jest
stoupenců Bedřicha z Falce.

Ale, že ondy odbojník ten
vzorem byl hradního sluhy,
do Vídně posel buď vypraven
o milost za výrok tuhý —

Ve Vídni o trest dlouhý byl spor,
trvaloť déle půl roku,
nerad jen soudců císařských sbor
podjal se takého kroku.

V posled list přišel a Lichtenštejn čet':
„V milosti přes činy zrádné
měj Černín ruku i prstů pět —
všecko — jen hlava ať padne.

Za to buď fiskem rozprodán
statek, jejž vepsat dal v desky . . .
Ferdinand Druhý, v Rakousích Pán,
z milosti Boží Král Český."

BUDOVEC.

1621.

Ve Vídni rychle vykonati spěli,
jak císař podepsal jej, přísný trest.
„Nač další slitování nad rebely?
Buď pokutován smrtí, kde kdo jest!

Lichtenštejn pospěš do Čech komisařem
a přiber sobě přísných soudců dost
a nevěř rebelům, jeť každý lhářem,
spal každou jejich prosbu za milost!“ —

A soudci soudí. Zlým propadá losům,
kdo s Falckým šel a tasil pro něj zbraň,
z těch přišlo o hlavy hned dvacet osm,
a, prchl-li kdo, ten se psancem staň!

„Milosti nikdo neměj, — každý zhyne,
kdo nechtěl císařovy vůle dbát,
ať hlavy padají, ať krev jen plyne!“
A čtyři meče brousí mistr kat.

Už v radnici dlí odsouzenců tlupa
a pevné lešení je sbito už,
je obstupuje vojska četa tupá
a katu po bok pacholků je druž.

Na černém sukně rozprostřeném výše
sťat po žalobě Jeníškově Šlik,
jej zakuklenci odnášejí tiše
a druhý na smrt volán protivník.

Lichtenštejn mluví důtklivého cosi
s žalobcem Jeníškem; ten kloní tvář
a odbíhá, zrak k zemi klopě kosý,
a k odsouzencům kráčí na žalář.

Jde rychlým krokem k pánu na Hradišti:
„Tys, pane, druhý k smrti odsouzen,
leč sprav, jak císař chce, svůj život příští
a odpros jej, pak volný jsi ten den!

Chce řídkou milost tobě uděliti,
jen v doživotní žalář budeš dán.“ —

„Jak?“ vece Budovec a tvář se nítí:
„Že vlast jsem bránil, mám býti ukován?

Vlast žebroněním nepohaním věru,
můj život měla vždy, měj též mou krev,
já hanbou k milosti se neproderu!
Ne,“ odpliv si. „Pryč! popouzíš můj hněv!“

A Přibík nutí, kmet však hlavou vrtí:
„Dost, ustaň již a slyš mou odpověď,
rci, že víc žití lekám se než smrti...
A teď, můj sluho, k popravě mne veď!

Kat Mydlář a kat Lichtenštejn už čeká, —
my zdržujeme je; buď, co chce Bůh, —
ať kníže jazykem, kat mečem seká,
však v ničem neliší se s druhem druh.

Jsem odhodlán a Vídeň může plesat,
leč milost od nikoho nechci, věz,
má hlava let má šest a osmdesát,
už dávno věku překročil jsem mez!

Čím jsem, tím umru též, vlast má je máti,
ne sebe, jí toliko jest mi žel:
Nuž, pospěšme, mou hlavu chtějí kati
a duši mou zve k hodu Spasitel.“

A vzhůru kráčel za podpory sluhů
výš na theatrum příkrých po schodech
a zajásal; zřelť dvojí zářit duhu:
„Hle, dráha má!“ a naposledy vzdech...

DVA MUČENNÍCI.

1621.

Pan Martin Fruwein sedí v Bílé věži,
květ stáří těžký na hlavě mu leží
a v dlaně vysmahlé jest nakloněna tvář;
žal zaryl se mu v srdce přehluboko
a zatajeným pláčem zrudlé oko
pozírá na žaltář.

Jest chor a sláb ten holub sesivělý
a na těle i duši ztýrán celý
od bičů pacholských a jezovitských slov;
proud žalů napořád mu nitrem spěje,
duch před katanským mučením se chvěje,
ač neleká ho rov.

Žil v světě dost; kryt štěstí zlatohlavem,
výš o hlavu se nesl lidstva davem,
teď stářím polapen by klidně umřel rád,
leč novým bolestem se mysl vzpírá,
vždyť popravce jej stále v kleště svírá,
jak Melandrův chce řád.

Už nelze žít; znát Fruwein svoje soky:
v hloub spálili mu oba jeho boky,
a z jasných myšlenek jest nyní pouhá pýř,
leč přec a stále poután do okovů,
by novou mukou ustrašen byl znovu,
než vyjde na pranýř.

Soud vynesen: „Buď Fruwein čtvrcen v těle,
buď sťata hlava víry rušitele
za činů zrádných roj a smělých řečí svod,
buď na justici přibit jazyk s rukou,
všech statků zbaven buď, mři hladu mukou
pikhartský jeho rod."

To hrozný soud! — Strach rve jej víc a více;
hle, od ran biřiců mu zrudla kštice
a chlapstva týráním je vetchý zraněn trup.
„Zda nésti mám," tak naříká a sténá,
„těch šerých vlků muka nesečtená,
jimž národ padl v lup?" —

Tři bije zvon, čas útrap rychle běží;
na starcův vlas strach nové vločky sněží
i chví se napořád, leč tlumí ňader křik.
Slyš! s vrchu Petřína tři zvučí rány
a venku řinčí strážců partyzány —
pan Fruwein zděšen vzkřik'.

V sloup oči obrátil a zpět se kotí,
v tom zámek žalářový zarachotí
a v kobu kráčí muž as půl sta vzdorných let
a sdílně starce zlekaného zvedá,
pout tíhu snímaje mu, vedle sedá
a laskavě dí ret:

„Mne nelekej se, kmete, hlavo sivá,
vždyť částka noci ještě tobě zbývá,
ten čas, jenž tobě dán, jest vítán mi a svat;
věz, nepřišel jsem, jak mi přikázáno,
pro muka přichystati tebe ráno,
než přijde mistr kat.

Znám bolest tvou a tvoje utrpení,
chtěl mírnit bych, leč pomoci už není,
kde ústy nepřátel soud krutý vysloven;
spíš za tebe bych nesl všecka muka,
než aby konala je moje ruka
v zítřejší smíru den.

Jsem v světě bez přítele, nemám dětí,
má památka jest lidstvu na prokletí
a všecko žití mé jen hrubý požitek;
kéž všecku vyplenil bych duše bídu!
Jak rád bych, věř, za svatá práva lidu
pln štěstí k špalku klek'.

Dnes, bubnů vír když k vraždění se vzruší,
dnes teprv Bůh dal světlo mojí duši,
když práv svých zbavenu jsem českou spatřil zem,
snad Pán Bůh zatratil tu moji hlavu,
vždyť sta jsem sprovodil jich na popravu;
jsem práva pacholkem!

Však volným dnes — ať trest mne za to stihne,
nechť nad mou hlavou sekera se mihne —
chci sluhou tobě být, než přijde katův čas,
jak směl bych poutat zmořené tvé oudy?
Já proklínám ty krvelačné soudy
a luzy hrozný kvas!

Ó, nechvěj se! Má páže zla tě zprostí;
tam pohleď ven, jak mír se nebem hostí
a v dálce ze spánku svou hlavou kývá les;
jak v sadě slavík svoje zkazky básní
a prostřed nebe hvězdami se jasní
ta dráha do nebes.

Tu věčný Bůh tak nádherně dnes šíří,
vždyť půjdou po ní čeští bohatýři
pro ctnosti odplatu; jich druhem, pane, tys;
leč na západ to znamení tam bludné,
jež divně zmáhá se a temně rudne,
toť metla vrahům — viz!

Pojď, pane, jen a v jemném ranním vání
zlou mírni palčivost svých chorých skrání,
já okno otevru, zde vystoupni jen výš!
Viz, rozprchne se všecko, co tě bolí,
tam v Boží přírodě a v kyprém poli;
já pomohu ti již! —“

I noří stařec zrak i srdce vroucí
v to moře krás, v ty nebes hvězdy skvoucí,
v ten bludných vánků zvuk i pohyb mlžných vln,
v ston křepelice dumný v širém poli;
co bolelo, to dvojnásob teď bolí;
duch zmírá strachu pln.

Na týnské věži, jak by krví vzňatý
se ve výklenku kmitl kalich zlatý
a temnou hlavu svou výš hrdý Žižkov zved';
níž, ve příkopu na zroseném drnu
zřel vězeň v luny svitu mladou srnu,
jíž srnec k proudu ved'.

Tak ticho kol, noc vonně ještě dýše,
leč zora slétá z tajemné své skrýše
a lije v stínů říš svůj vábný světla zdroj;
hle, zvedá křídla v probuzeném vánku
a sivé mraky mění do červánků
a hvězdný plaší roj.

Ze spánku tiše příroda se budí,
myšlenka linduškou zní v její hrudi,
leč ruchem zlekána zpět v šumný prchá bor;
mha z veských chatek šedá roucha svléká,
jen ozvěna jak plachá víla těká,
než prchne v lůno hor.

Ó, kterak nebe laskavo je světu:
kment dalo jabloni, skvost perel květu
a stříbra bohatost má proudná peřej vln;
tam na východě obzor zlatem vroubí
a ptačí písně dává lesa hloubi
a vzduch je vůně pln.

Už ruka boží k přírodě se níží,
zrak nebes mile v moře krás se hříží
a poupě s motýlem se z kuklí derou ven;
pod listem růže, jež se níže kloní,
už plné poupě rozvíjíc se voní
a šeřík dosnil sen.

Hle z klínu přírody co v život vplyne,
vše bez zloby a bez trápení hyne:
brouk v trávě zkypřelé a motýl v křoví zas;
a mře-li pták, tu ani sup ten dravý
se netkne jeho v křídlech skryté hlavy
a vyhne se mu v ráz.

I zaštkal chorý stařec, hlavu kácí
a venku jitrem vzbudili se ptáci:
toť družných vlaštovek a drobných jiřic dav;
noc prchla už, kol roste světlo denní,
v němž budou rubat kati na lešení
sedmadvacet hlav! —

„Ó vlasti má, ty velké svaté pole,
kde místo křížů šibenice holé,
by na ně volnost vbil bezcitný práva kat;
vše zbojník vzal — i odvahu i sílu —
ráj český přeměnil se na mohylu,
bouř vzala popel chat.

Ó hrozné dni, ó hrozná dobo raní,
proč vedeš starce strachem k umírání,
by zděšen třikrát mřel a jásal vlků dav;
mát příroda vám budiž žalobnicí,
že přinášíte smrti, lačné lvici,
jen koše sťatých hlav!“

A zachvěl se kmet u vadnoucím nitru:
„Hle, onen lesk, už není dlouho k jitru;
slyš, věčný pane můj, kéž hanby té jsem prost!
Mír svatý dej mé duši klidem chudé
a dřív než kat zas tělo mučit bude,
přijmi mne na milost.

Či patřit mám, jak z rána při popravě
kat bude hlavu sekat české slávě
a zdůli do nebes se nésti seker svit,
jak vpadlý zrak svůj znítí v rudý plamen —
modlitbu na ústech, leč místo srdce kámen —
zlý cizák antikrist!

Či vidět mám, jak řeka krví rudne,
jak Prahou žebře moje dítě bludné,
mám ženu ubohou snad v loktech chlapů zřít?
Mám v tiché modlitbě i v ňader stonu
při smutném hlaholení týnských zvonů
vždy znova — stále mřít?

Ó věčný Bože, slabý je Tvůj sluha,
vždyť sedmibarvá bolestí mých duha
z té země do nebe se nechce klenout v mír;
zda chléb Tvůj, posvěcený hříšným k spáse
a kalich požehnaný zas a zase
mé duše zkrotí vír?

Ó sešli anděla, jenž rychle smrtí,
než po kusech mé tělo katan zdrtí,
by dravá na branách je oklovala káň,
slyš, Pane všemohoucí, mdlého kmeta
ó zavolej mě dříve z toho světa,
než kat mou znectí skráň!"

I kloní sivou hlavu, strachem zmírá
a s ním i ten, jenž starce podepírá —
i ten se rozplakal, i ten se v nitru chvěl,
hruď zvedá se a srdce temně buší,
jak s Fruweinem by jednu měli duši,
jak sám by k smrti šel.

Hle, ruku zved', jak pilně pána střeže!
Teď sebou trh' — slyš, pátá bije s věže...
Pan Fruwein modlil se, též strážce jeho snad;
i vztyčil se a — hrozno! v pružném vzchopu
svrh' kmeta při modlení do příkopu
a na kolena pad':

„Ty nevyzpytný na nebesích Pane,
dnes z oka první slza citu kane
při rukou sepiatých na hříchem zrytou tvář;
já hlavy rubal právu dřív a ctnosti,
dnes srubl jsem ji Strachu z útrpnosti
a teď mne zmař!" —

A domluvil; stráž hlučně vchází v kobu...
Vše poznal vůdcův zrak, hněv vzplanul v zlobu:
„Aj, zrádce ohavný!“ tak zlícená zní řeč;
v ráz zakmitly se čtyři partyzány —
na mužných prsou čtyři rudnou rány
a v lebce vázne meč. —

Kat pány na náměstí kolem drtí;
jen starý Fruwein zmikl děsné smrti . . .
Zlý Melandrův byl vztek' a Lichtenštejnův hněv,
že na katovském toporu i šatě
a na jich pestrém hedvábu a zlatě
scházela kmetí krev.

ŽENA HUSITKA.

1622.

Strach s hrůzou rozběhly se po Čechách,
krev obarvila každou v zemi řeku,
drak pomsty v šíř i v dálku drápy vztáh,
když mečem stínány jsou hlavy reků
a na železné dány věže hřeby,
snad by spíš byly vyslyšeny v nebi.

Co míti chtěl, to dostal dobrodruh,
vše: hrady, tvrze, města, dvorce, vesky,
hvozd horský vykácen byl, zdusán luh;
mělť navždy vyhlazen být národ český,
i do skalnatých po okolí skrýší
se mocí kati vtírali a mniši.

Ty vodil Michna, udavačů král,
jenž s Jezovity, předstíraje lásku,
kde kosým okem shlédl co, vše bral,
kde mohl, dukáty bral do opasku
i jeho černí druzi, chtíčem hnáni,
co skvostem bylo, skryli ve sutani.

Však nad vše skvosty, ač jich bylo dost,
byl černým otcům poklad panských dětí,
ten, odpraveným rekům za milost —
vždyť heslem jim, že účel činy světí —
kde mohli sbírali a brali moci
a v klášterů svých zamykali noci.

Zde od víry dřív předků zabitých,
již nechať zjevně padli nebo skrytě,
je vylákali medem řečí svých
i pekla strašáky v své tuhé sítě
a zbavivše je k rodné vlasti citu
lstně oblekli je černých do hábitů.

A „kacířům“ je vyučili klít,
byť vlastní třebas rodiče to byli,
ni rodná jména nesměli již mít,
jež šmahem přeměníce zohyzdili,
až dětí rekův, rodů klenot drahý,
své vlastní země stávaly se vrahy. —

Do tvrze Popovické Chlumu blíž
vnik Michna s dragouny a dvěma mnichy,
kde žena Čejkova si našla skrýš,
když dobyt Písek vražd hroznými hříchy
a Čejka, těžce zraněn, na Brlohu
svou duši odporučil Pánu Bohu.

Zde synka pohrobka v svůj skryla klín,
ač nevyvázla s lože v těžké době
a na smrt též ji volal Hospodin;
mdle, s žalem pohlížela na sve robě,
jež chudičko, všech zbaveno jsouc statků
nic nemělo než ubohou svou matku.

Zřel Michna na chorou a zlostně děl:
„Byl rebelem tvůj muž a soud nám káže,
že císařovo vše je, co kdy měl...
a kde je on? Ať odvedou jej stráže!
a spálí zbytek statku: tuto vísku!“
A ona řekla: „Pochován je v Písku.

Za svou se víru bil a poklad práv,
píď země každou kropil žhavou krví,
roj vrahů strnul, kam svým mečem máv,
blesk dvojí sjížděl v lotry z podobrví,
až v srdce střelen pad a skonal spíše,
než ubita je dráby česká říše.

Kde pad, tam leží! S námi jeho duch
sem uchýlil se; víte vše teď, jděte
a nezprzněte prostičký náš luh,
v němž řídké zrno pro dítě mé seté,
jež až mi vzroste z vašich útrap, bděle
na reka vychovám a na mstitele!"

Máv Michna pěstí, ušklib se a děl:
„No, zbožní otcové, teď rcete směle,
zda choré matce svěřiti bych měl
to dítko zde, či církvi Spasitele,
jež obracet je k Bohu bude denně;
zda soucit káže nechat je té ženě?

Vždyť těžce churaví, z půl mrtva jest,
ba šílí, dnes snad Bůh ji útrap zhostí,
ten před Pánem zlý hřích bych nemoh nést,
zde nechat jí to dítě bez lítosti
a odejít, by zítra snad šlo za ní?
Ne, vaše buď, váš zbožný řád je chrání.

Je Bohu vychovejte — krut je čas —
a císaři a zdárným členem sobě.
Ať rodičům svým modlitbami zas
smír, milost vyprosí v zlé soudu době,
až sevře Bůh zem českou krví sytou; —
ať synek kacířův jest Jezovitou."

A po dítěti sahá s mnichem mnich,
leč chorá matka ruce jejich sráží,
hněv z očí srší jí i z čela rýh;
své dítě něžně do svých bere paží,
je k srdci přivíjí a slzou máčí —
a Michna s mnichy šklebí se a mračí.

„Jak! Synka útlého, mé vše, co mám,
mi chcete vzít a zhubiti jej mocí?
Já sama — sama si jej vychovám,
by podoben byl otce svého otci,
jenž husitou byl stříbrojasné kštice
a podepsal list stížný do Kostnice.

Pryč, kliďte se, já nedám dítě vám,
nechť chvíle té bych zahynouti měla;
o spásu jeho duše starost mám,
ne o zdar ztepilého jenom těla,
jímž lstiví tovaryši Ježíšovi
v past vilné ženy chytáte a vdovy.

Vy z ňader byste náš mu vzali cit,
z úst naši řeč a českou duši naši;
vy týrat byste učili jej lid
a pověře, jíž slaboši se straší
a všemu zlu, jež řád váš na nás páchá,
až z anděla by přešel na raracha.

Já nedám synka do liščích vám pout,
spíš učiním, jak rozum je mi rádcem;
líp bez vás ubožákem zahynout,
než s vámi bohatým být zemězrádcem,
jímž byste nemluvně mé odchovali;
já nedám je, nechť byste hned mě stali!

Pryč, nedám dítě!" — „Dáš je, musíš dát,"
pln hněvu Michna rozkaceně velí,
„smrt v patách ti, co má se s hoškem stát,
má zhynout snad? Pryč s ohledy a žely,
dost! Násilím a bez váhání hbitě
to, bratří Krista, vezmete si dítě!"

A mniši prosí: „Zmoudři, dítě dej,
než jako třtinu dnes snad Bůh tě zláme,
už nezléčí tě ani čaroděj,
my pro Boha tvé dítě dochováme,
by prospívalo na těle i duchu,
ne v kacířské té země ďáblím ruchu!"

„Jak?" křikla žena! „Bože věčný mluv,
zda věřiti lze černých lotrů zvaní,
již přiběhli k nám smečkou divých psův
jen k české zemč mstnému rozsápání,
ne, nedám dítě, duše ta mi drahá!..."
A nadarmo mnich po kořisti sahá.

„Když nedáš volně, vezmem násilím!“
Však žena brání se, jak pouště lvice
a v ruce bije mnichy, spílá jim,
ti marně vzít chtí dítě do třetice;
vždy ustat všem; vzdor ženin strach jim seje
krev v rýhy úšklebného obličeje.

Sám Michna otcům na pomoc se zved
a spěchal náruč otevříti ženě,
v tom její obličej jak stěna zbled
a pod podušku sáhla neprodleně
a v dítka hruď, kam slzy její kanou
hrot břitké dýky vetkla jednou ranou.

Pak synka zlíbala snad tisíckrát
a zasténala, mír však lesk se v tváři:
„Ó žertvo zlob, ó vrchole všech ztrát,
jsi zachráněn! Tam v ráje svatozáři
zas shledáme se!... A teď šťastna zhynu;
vždyť zachovala jsem tě Hospodinu!“

I strne Michna, strne dráb i kněz
a žena vášnivě jim dýkou hrozí:
„Své dítě hříchu zhostila jsem dnes,
v němž vámi, lotři, vlákáni jsou mnozí,
jež drahou vlast jste odučili znáti
a „kacíře“, své otce proklínati...

Má mysl stíhala vás tu i tam
a duše má vás v hloubku pekla klela —
ne zrádcem vlasti, rekem synka mám,
dnes nad ním vítězně jsem zaslzela.
Teď svažte mě a veďte na popravu
a za vraždu mi pyšnou srazte hlavu.

Nuž rychle přec, než vezme vám mě Bůh,
už zraky moje obestírá mdloba...“
A klesá žena; splatila svůj dluh...
Dvě mrtvoly zří v síni mniši oba —
a k podpálení tvrze na sesutí
své dráby Michna karabáčem nutí.

OBSAH.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 06536 5481